ПРОЛЕТАРИИ ВСЕХ СТРАН, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

კომუნისტი

ГАЗЕТА ВЫХОДИТ С 3 ИЮНЯ 1920 ГОДА

საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის, საქართველოს სსრ უზენაესი საბჭოს და მინისტრთა საბჭოს ორგანო

КОМУНИСТИ — ОРГАН ЦК КП ГРУЗИИ, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ГРУЗИНСКОЙ ССР

№ 53 (20699) — კვირა, 4 მარტი, 1990 წელი. — ფასი 3 კაპ.

მკითხველს ვთავაზობთ

2 გვერდი

რამდენიმე წლის წინათ რესპუბლიკაში მომხდარი თვითმფრინავის გატაცების ფაქტი, როცა მსხვერპლი გახდა რვა ადამიანი და ამაზე მეტი კი დაიჭრა, დღემდე არ ასვენებს საზოგადოებრივ აზრს; კვლავ დიდია მითქმა-მოთქმა და ობიექტურობის დადგენის სურვილი. ჩვენი კორესპონდენტი მ. კარბელაშვილი ცდილობს ჭუშმარიტებაში გარკვევას.

3 გვერდი

ნიკო ბაგრატიონს, რომელიც საქართველოში ნიკო ბურის სახელით არის ცნობილი, პატივს სცემს ჩვენი საზოგადოება. დღეს, მაინც ახლებურად უნდა გავიაზროთ მისი, როგორც თავისუფლებისათვის მებრძოლი რაინდის საქციელი. ამ სულისკვეთებით არის გაჟღენთილი ია მუხრანელის (ბაგრატიონის) წერილი „თავისუფლების რაინდი“.

4 გვერდი

ერთი კვირა ფოტოსურათებში

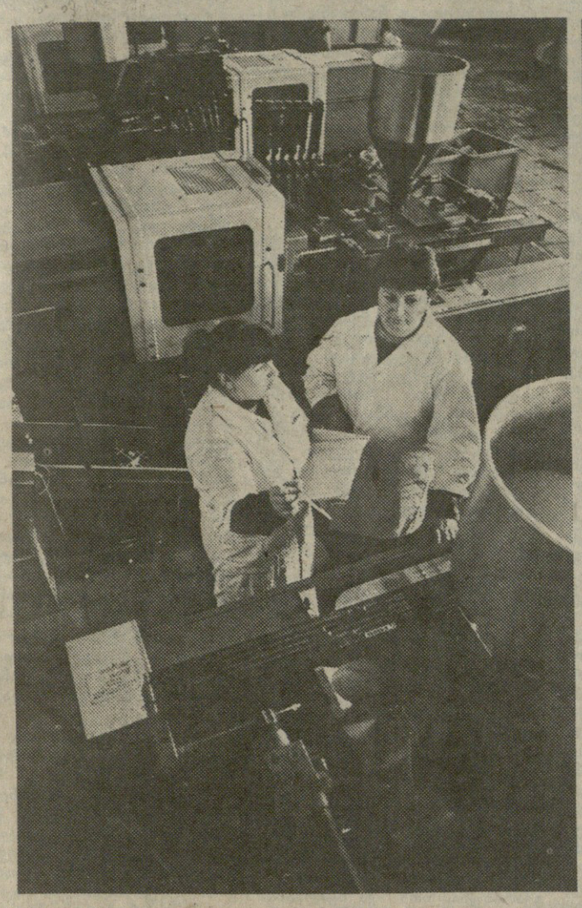

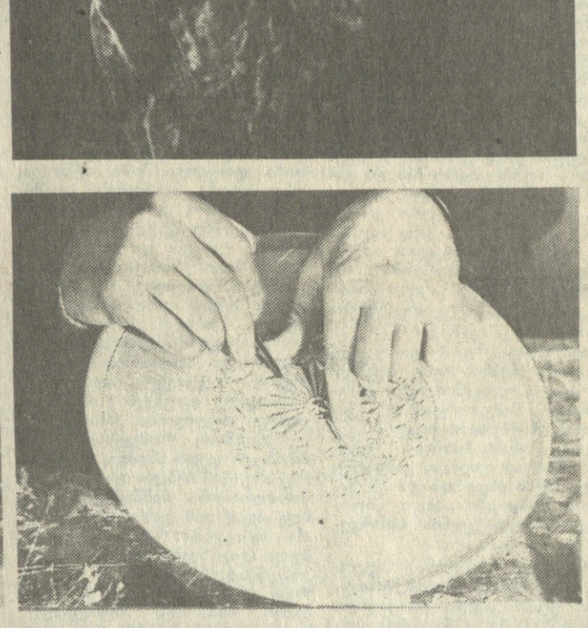

ფოტოობიექტივი ჩვენს რესპუბლიკაში ბოლო ერთი კვირის მანძილზე მომხდარ ამბებს გვაცნობს.

...თბილისის თვითმფრინავსაშენებელ საწარმოო გაერთიანებაში ამიერიდან იარსებებს სახალხო მოხმარების წარმოების ჭარხანაც. იგი გამოუშვებს ისეთ დეფიციტურ საქონელს, როგორიცაა ალუმინისა და ემალის ქვაბები, სამზარეულოს ავეჯის ფურნიტურა, ველოსიპედები და სხვა. სურათზე ხედავთ ოპერატორებს მარიამ სამსონაძესა და მზია კიკაჩეიშვილს, რომლებიც მუშაობენ თერმოპლასტების გამომშვებ ავტომატთან.

...ხობის რაიონის სოფელ ბიის კოლმეურნეობის მექანიზატორებმა დაამთავრეს პირუტყვის საკვები ნაკვეთების მზადება საგაზაფხულო თესვისათვის. მათ ყაირათიანად გამოითვალეს საკვების საჭირო რაოდენობა და სასილოსე სიმინდისათვის გამოყვეს ორმოცი ჰექტარი, 45 ჰექტარს დაიკავებს სამარცვლე სიმინდი, მნიშვნელოვან ფართობზე დაითესება სოიას კულტურა. ფოტოზე აღბეჭდილია ხვნის მიმდინარეობა ბიაში.

...რუსთაველი მეტალურგები მუყაითად საქმიანობენ. მათ შორის არიან № 5 ლუმლის მეფოლადეთა ბრიგადები. სურათზე ხედავთ ბრიგადირ ვილჰელმ ყურაშვილსა და მის თანაშემწეს ომარ ზურაშვილს.

...სტუდენტი ახალგაზრდობა კვლავ გამოხატავს თავის აქტიურ დამოკიდებულებას მტკივნეული საზოგადოებრივი საკითხებისადმი.

...ერთი წელიც არ არის, რაც შეიქმნა საქართველოს სსრ სახალხო განათლების სამინისტროს სამეცნიერო-სახწავლო-საწარმოო გაერთიანება „შიდულება“. ამ მეტად საინტერესო საწარმოს დაბადება უშუალოდ არის დაკავშირებული პროფესორ სოზარ იაკობაშვილის სახელთან, რომელიც ამჟამად მისი გენერალური დირექტორია. აქ ტექნოლოგიური განუოფილების უფროსის, დოცენტ გრიგოლ ხუციძის ხელმძღვანელობით (სურათზე სწორედ მას ხედავთ) შეიქმნა სრულიად ახალი სქემისა და მოქმედების, ეკოლოგიურად სუფთა ტექნოლოგიური პროცესის პლაზმური ჭრის დანადგარი „ივერია“, რომელიც ჩვენს ეროვნულ სიამაყედ შეიძლება ჩაითვალოს.

...ქედახა და მთელს აჭარაში კარგად იცნობენ თვითმოქმედი შემოქმედების საკავშირო კონკურსის ორგზის ლაურეატს კემალ თურმანიძეს. იგი თავისი შემოქმედებით სიხარულს ანიჭებს მის თაყვანისმცემლებს. სურათზე ადგენდილია თუ როგორ იქმნება ხალხური ხელოვნების კიდევ ერთი ნაწარმოები.

თედო ნიკოლაიშვილის, დავით იაკობაშვილის, ჯავარ ლომაძის („კომუნისტი“), ვარლამ ვალიშვილის, სპარტაკ ყურაშვილის, გიორგი შარაშენიძის, ანზორ ჩანტლაძის (საქინფორმის ფოტოქრონიკა) ფოტო.

ვალერიან ადვაძე:

„რატომ უნდა ზოგიერთ რესპუბლიკას კავშირიდან გასვლა...“

სიტყვა სსრ კავშირის უზენაესი საბჭოს მესამე სესიაზე 1990 წლის 26 თებერვალს

პაპიცაშვილო დეპუტატებო!

როდესაც მეკითხებიან ჩვენს პარლამენტზე, პარლამენტარებზე, მე ვუპასუხებ: „ვეკვიანდებით, ბრძენდებიან“.

მაგრამ ჩვენ კი გვესმის და ვგებულობთ ყოველთვის ბრძნულ აზრებს და რჩევებს, რომლებიც პარლამენტის ტრიბუნიდან გამოითქმება? ანდა კანონები, რომლებიც მივიღეთ და ვღებულობთ, იმოქმედებენ ცხოვრებაში? არადა, ჯერ კიდევ ხომ თომას ჯეფერსონი აღნიშნავდა, რომ კანონების აღსრულება უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე მათი შექმნა.

და აი, აქაც უზენაესი საბჭოს მესამე სესიის სხდომის ჯერ კიდევ პირველ დღეს, 14 თებერვალს, დეპუტატმა ბოჩორიშვილ (და არა მარტო მან), თქვა, რომ ჩვენ პირველ რიგში უნდა განვიხილოთ ერთი მთავარი საკითხი: სსრ კავშირის აგებულების შესახებ. თუ ამას არ ვიზამთ, ჩვენი კანონები არ იმოქმედებენო.

რატომ? იმიტომ, რომ ჩვენ აქ ვღებულობთ ერთიან, ერთნაირ კანონებს ყველასათვის, მთელი ქვეყნისათვის — ჩუკოტკიდან კარპატებამდე, არხანგელსკიდან ბათუმამდე. სხვადასხვა გეოგრაფია, სხვადასხვა ხალხი თავისი სპეციფიკური ისტორიით, ტრადიციებით, კულტურით, თავისებურებებით. ჩვენ გვსურს ყველაფრის უნიფიცირება, ყველას ერთნაირად შეკერეა. შემდეგ კი გვიკვირს, რომ ზოგიერთი რესპუბლიკა ამ კანონებს არ ასრულებს. გაისმის ასეთი ჩივილი: „რესპუბლიკები თავს თვლიან თავისუფლად საკავშირო კანონების შესრულებისაგან მხოლოდ იმ საფუძველზე, რომ ისინი მათ ხელს არ აძლევსო“. ეს სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის, ჩვენგან, ყველასაგან პატივცემული რიჟკოვის სიტყვიდანაა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1990 წლის თებერვლის პლენუმზე.

მე ეს უცნაურად მეჩვენება. რატომ მივიღეთ ისეთი კანონები, რომლებიც ლახავენ მოკავშირე რესპუბლიკების ინტერესებს? რატომ არა კონსენსუსის საფუძველზე? როგორ, კავშირმა შექმნა მოკავშირე რესპუბლიკები თუ პირიქით?

და კიდევ ისმის ხმები კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების ინტერესების ოპტიმალურ შეთანაწყობაზე. რაზეა აქ ლაპარაკი? განა კავშირს აქვს რაიმე სხვა, განსაკუთრებული ინტერესები გარდა ყველა მოკავშირე რესპუბლიკების საერთო ინტერესისა? ისეთი რამ არ შეიძლება იყოს, არ შეიძლება!

ამჟამად ჩვენს მიერ მიღებული კანონები პრაქტიკულად ბევრი მოკავშირე რესპუბლიკის მიერ იქნება იგნორირებული. ჩვენ არ ვმონაწილეობდით, მაგალითად, საკუთრების კანონსა და მიწის კანონის განხილვაში. ჩვენ ჩვენი კანონები გვაქვს მომზადებული და რესპუბლიკის ახალი მოწვევის უზენაესი საბჭო განიხილავს.

ამ მოკლე შესავლის შემდეგ მსურს გადავიდე იმ კანონზე, რომელსაც დღეს ვიხილავთ. მსურს ვთქვა, რომ ჩვენი საუბარი შარშანდელი წლის 16 ოქტომბერს და 20 ნოემბერს, როცა იხილებოდა ამ კანონის პირველი პროექტები, დარჩა ღაღადისად უდაბნოსა შინა.

რაზე იყო იქ ლაპარაკი? ჩვენ ვლაპარაკობდით, რომ, თუ ნამდვილად ვუბრუნდებით ერთიან სამოკავშირეო სახელმწიფოში საბჭოთა რესპუბლიკების გაერთიანების ნებაყოფლობითობას, მაშინ ცენტრმა „ზემოდან“ დოზებით კი არ უნდა მისცეს უფლებები მოკავშირე რესპუბლიკებს, არამედ, პირიქით, თვით მოკავშირე რესპუბლიკები უნდა წყვეტდნენ იმას, რასაც ისინი ამჟამად თავს ვერ გაართმევენ, და თვით ახდენდნენ თავიანთი ამა თუ იმ უფლების დელეგირებას კავშირისათვის.

ეს იქნებოდა მანიშნებელი უნიტარიზმისა და ცენტრის დიქტატისაგან უკან დახევისა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1990 წლის თებერვლის პლენუმის დებულების საფუძველზე ფედერალიზმის ახალი გგების საკითხის ირგვლივ, რომელიც ეფუძნება თანასწორუფლებიანი რესპუბლიკების კავშირის სახელშეკრულებო საფუძველს. კანონის პროექტში არ არის ეს ახალი იდეოლოგია, არ არის ახალი კონცეფცია, რჩება ცენტრის დიქტატი მოკავშირე რესპუბლიკებისა და ავტონომიურ ფორმირებათა მიმართ.

ახლა, მოდით, ვნახოთ, რას იტოვებს ცენტრი თავისთვის?

— სამეურნეო საქმიანობის საკანონმდებლო საფუძვლების დადგენა, ესე იგი იმ ჩარჩოების განსაზღვრა, რომლის გარეთაც მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკები ვერ შეძლებენ გასვლას.

— შემდეგ, საგადასახადო სისტემის ორგანიზაცია;

— ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გეგმებისა და პროგნოზების დამუშავება;

— ფასწარმოქმნის, საფინანსო-საკრედიტო სისტემის და ფულის მიმოქცევის რეგულირება;

— გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების გამოყენების საერთო ნორმებისა და წესების დადგენა;

— ენერგეტიკული სისტემის, ტრანსპორტისა და სხვათა მართვა;

— დასაქმების, მოსახლეობის რესპუბლიკათაშორისი მიგრაციის, სახალხო განათლების და

(დასასრული მე-8 გვ.).

წერილები „კომუნისტს“

დროულად გამოვასწოროთ

დაშვებული შეცდომა

1985 წელს გორის ნ. ბარათაშვილის სახელობის პედაგოგიკის ინსტიტუტი ეკონომიკის ინსტიტუტად გადაკეთდა. ნუ მოვყვებით იმის ძიებას, კონკრეტულად ვისი მიზეზით მოხდა ეს რეორგანიზაცია. ერთი ცხადია: დაშვებულია შეცდომა, შეცდომა იმდენად მძიმე, რომ იგი დანაშაულის ტოლფასია. იმხანად, როდესაც აღნიშნული რეორგანიზაცია ხდებოდა, პარტიის ცკ-ის დავალებით მე ვმონაწილეობდი გორის ინსტიტუტის მუშაობის შემოწმებაში და სწორედ მაშინ შევიტყვე, რომ იგი ეკონომიკის ინსტიტუტად უნდა გადაეკეთებინათ. მე იმთავითვე უარყოფითად განვეწყვე ამ აქციის მიმართ, სწორედ იმ მიზეზთა გამო, რომლებზეც ყურადღებას ამახვილებს პ. ჩხეიძე „სახალხო განათლებაში“ ა. წ. 10 იანვარს გამოქვეყნებულ წერილში „როგორ ვემზადებით“? ცხადია, აღმაშფოთებელი იყო თვით ფაქტი საქართველოს ერთ-ერთი უძველესი პედაგოგიური ინსტიტუტის, გორის საოსტატო სემინარიის მემკვიდრის გაუქმებისა. გაუმართლებელი იყო ისიც, რომ მთელი რეგიონი, თანაც ისეთი მნიშვნელოვანი რეგიონი, როგორიცაა ქართლი, რჩებოდა უმაღლესი პედაგოგიური სასწავლებლის გარეშე. ცხინვალის პედაგოგიური ინსტიტუტი რომ ამ დანაკლისს ვერ ანაზღაურებდა, ეს იმთავითვე ცხადი იყო. რაც მთავარია, მაშინვე შემაშფოთა იმან, რომ გორს დააკლდებოდა პედაგოგიური და სამეცნიერო ინტელიგენციის მნიშვნელოვანი ნაწილი, რაც მძიმე დაღს დაასვამდა ამ ქალაქის კულტურულ ცხოვრებას. როგორც დღეს ირკვევა, ჩემი ყველა შიში გამართლდა.

კიდევ ერთი გარემოება: ნუროვის ეწყინება და, არა მგონია, გორის ეკონომიკის ინსტიტუტში ბუღალტერ-ეკონომისტთა კადრები მომზადება იმდენად მაღალ დონეზე იდგეს, რომ ეს თუნდაც მცირე კომპენსაციას იძლეოდეს იმ დიდი დანაკლისისა, რომელიც პედაგოგიური ინსტიტუტის გაუქმებას მოჰყვა. მე კარგად ვიცი, რა ხარვეზები ჰქონდა ამ დარგის და, საერთოდ, ეკონომისტთა მომზადების საქმეს თვით თბილისის უნივერსიტეტშიც კი და არ მგონია, მას მერე ვითარება დიდად შეცვლილიყო და გორში უკეთესი პირობები შექმნილიყო. მაშასადამე, არც ამ მხრივ იყო გამართლებული ზემოაღნიშნული ღონისძიება. იმთავითვე უარყოფითად განვეწყვე-მეთქი ამ აქციისადმი, ვამბობ, მაგრამ, ცოდვა გამოტეხილი სჯობია და ზეპირი განცხადების მეტი არაფერი გამიკეთია.

ცხადია, ადამიანებს ეზარებოდა ამ საქმეში ჩაბმა, ეშინოდა, ალბათ, ბევრ ადამიანს ეგონა, ეს ერთ-ორ კვირაში ან ერთ-ორ თვეში ... ეს ... ეს ... ეს

მწერალი და ცხოვრება

განსაცდელი

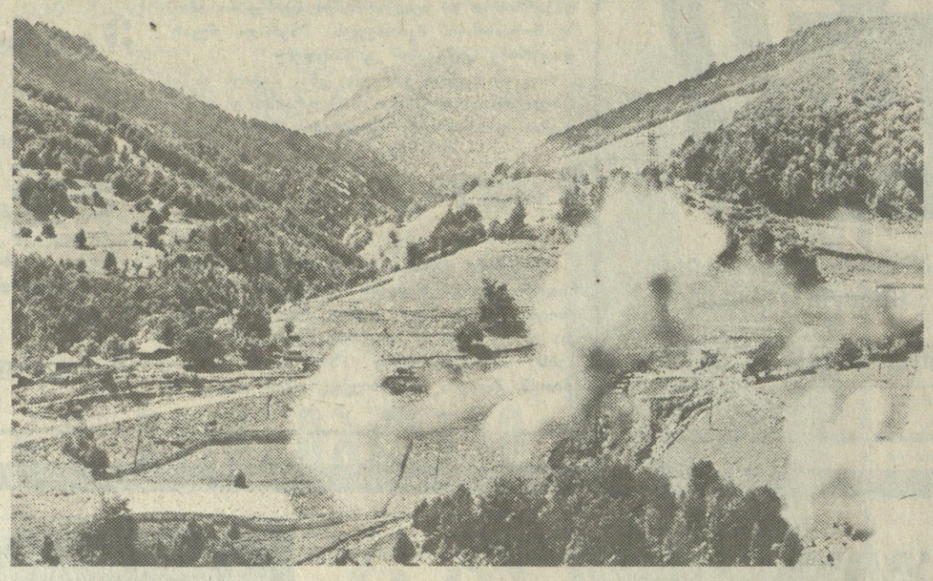

ნეტავი თუ მოიპოვება სადმე ქვეყნად ბუნების ისეთი ხელთუქმნელი სილამაზე, რიონის ზემოწელში რომ შეიძლება ნახო კაცმა. დიახ, ხელთუქმნელი, სწორედ ხელთუქმნელი, ვინაიდან ბუნების სიმშვენიერეს, თქვენს ალტაცებას რომ ინვევს, დასაბამიდან დღემდე აქ კაცის ხელით არაფერი მიმატებია. წიწვიანი ტყით შემოსილი, ალაგ-ალაგ შენაკადი ხეობებით განტოტვილი, ზურმუხტის ფერი ალპური ზონით და ლურჯი საჯიხვეებით ცის ტატნობამდე აჭრილი დაკბილული თხემები აქაურ კაცს მზამზარეულად რგებია, იცხოვრე, გამრავლდი და გაიხარეო.

სამყაროს შემოქმედმა აქაურობას არაფერი დააკლო, არც ტყე, არც მინდორი, არც მთის ბროლივით გამჭვირვალე ჰაერი და არც დედამინის გულიდან ამოქუხებული შუშხუნა წყაროები, ყოველ ნაბიჯზე პირის გასასველებლად რომ გეპატიჟებიან და შემდეგ თავპირისმტვრევით ეშვებიან დედა-რიონის ტალღებში ჩასახვევად. როგორ არ უნდა შენატრო იმას, ვინც ამ მიწიერ სამოთხეში დაბადებულა და აქ ფეხი აუდგამს! მთელი ქვეყნიერება რომ კიდით კიდემდე შემოატარო, მას ხომ ვერაფრით გააკვირვებ, ის ხომ თავად სასწაულის შვილია!

ოდესღაც, არცთუ ისე დიდი ხნის წინათ, საქართველოს ეს კალმით ნახატი კუთხე, მთის რაჭა, მჭიდროდ დასახლებული, ხალხმრავალი მხარე იყო. შობლიურ ბუნებასთან შესისხლხორცებული აქაური კაცი იმით კმაყოფილდებოდა, რაც ღმერთმა მისცა, გული სხვაგან არსაით გაურბოდა, მიწას ებრძოდა, ჭირნახული მოჰყავდა, ნადირობდა, შინაური პირუტყვის გამოსაკვებად ცერად დაქანებულ სათიბებში თივას თიბავდა, მრავალრიცხოვან ოჯახს არჩენდა, კვირა-უქმედღეს ეკლესიაში დადიოდა, პირჯვარს იწერდა, შობა-ახალწელინადს ითენებდა, საალდგომოდ კვერცხებს ღებავდა, მტერსა და მოყვარეს შესაფერის პატივს მიაგებდა და ცხოვრებაც საუკუნიდან საუკუნეში აგრე მიედინებოდა.

ერთი ნაკლი კი გამოჰყვა ღვთისაგან კურთხეულ ამ ხეობას. ნაადრევი თოვლი იცოდა. ჩამოჰყრიდა გიორგობისთვეში და მარტის დამლევამდე ძვრას არ უზამდა. აბა, ასეთ დარში რაღა უნდა გაეკეთებინა ზემორაჭველ კაცს! ერთადერთი საკაცო საქმე ბოსელში დაბმული შინაური პირუტყვისათვის საკვების დაყრა და მისი დასარნყულებლად გამოშვება იყო. დანარჩენი დრო მხართეძოზე წოლაში და ნათესავ-მოკეთეებთან მისვლა-მოსვლაში უნდა გაეტარებინა. გაჭირვება მიჩვენე და გაქცევას გიჩვენებო. ასე აიდგეს ფეხი აქაურმა ხუროებმა და გარე სამუშაოზე დაიწყეს სიარული, რათა ოჯახში ორი გროში ფული შემოეტანათ. სად არ ნახავ მათი ოქროს ხელით აშენებულ სახლებს, იმერეთში თუ გურიაში, ქართლში თუ კახეთში, აფხაზეთში თუ სამეგრელოში!

გამოზაფხულზე, როცა ულელში ხარის შებმის დრო მოაწევდა, ყველა უკვე შინ იყო, მამა-პაპისაგან მემკვიდრეობით მიღებულ, პატიოსანი ოფლით გაპოხილ მინას, სახნისი ფენაფენა რომ აბრუნებდა, გამაბრუებელი სუნი ასდიოდა და იმ მადლიან ნიადაგში ახალი სიცოცხლე, სოფელ-ქვეყნის საზრდელი ისახებოდა.

ერთ ავად მოსაგონარ დღეს ბარიდან ვიღაც ტყავისქურთუკიანი უცხო კაცები ამოვიდნენ, მარჯვენა თეძოზე მაუზრის ბუდე რომ სცემდათ, შიგადაშიგ ადგილობრივი მალემრწმენებიც აიყოლიეს, სოფელი კლასებად, მდიდრებად და ღარიბებად დაჰყვეს, მათ შორის შეურიგებელი შუღლი ჩამოაგდეს, გონიერებითა და დაუღალავი მეცადინეობით გამორჩეული გლეხკაცები, ვისაც ერი და ბერი ჭკუას ეკითხებოდა, მშრომელი ხალხის უსინდისო მყვლეფელებად გამოაცხადეს, შინ მიუხტნენ, აანოკეს, წარმოუდგენელი სისასტიკით დაარბიეს, უძრავ-მოძრავი ქონება ჩამოართვეს, სოფლიდან ცხრა მთას იქით გადაასახლეს და ამ მეორედმოსვლით გულგახეთქილ ხალხს, სოფლის ღარიბ-ღატაკს, ახალი ცხოვრების დაწყება უქადაგეს.

ეს იყო ისტორიაში შანთით ამომწვარი ოცდაათიანი წლები, როდესაც ჩვენს ქვეყანაში ყბადაღებული საყოველთაო კოლექტივიზაცია გამოცხადდა. იგი ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეში სხვადასხვაგვარად მიმდინარეობდა, მაგრამ მრავალი ათეული წლის შემდეგ შედეგი ყველგან ერთნაირი მივიღეთ. ექსტრემისტულად განწყობილმა მმართველმა ზედაფენამ, რომელსაც დღეს ერთადერთ პიროვნებაში აერთიანებენ, მეურნეობის და გასაღების უმაღლეს ფორმას — კოოპერირებას ცარიელ ადგილზე, ყოველგვარი სოციალური საფუძვლის წინასწარ შექმნის გარეშე მიმართა. მან დაანგრია პატრიარქალური საგლეხო მეურნეობა, მექანიკურად თავი მოუყარა სოფლის დოვლათს, ჯერ კიდევ გუშინ თითოეული კომლის კერძო საკუთრებას რომ შეადგენდა და საუკუნეების განმავლობაში ჩამოყალიბებული ერთპიროვნული მეურნეობა ე. წ. კოლექტიური მეურნეობით, კოლმეურნეობით შეცვალა. ძირფესვიანად დამსხვრეული კერძო საკუთრების ადგილზე გაჩნდა ე. წ. საერთო-სახალხო საკუთრება, უფრო სწორად კი არავის ყანა, არავის ვენახი, არავის ტყე, არავის სათიბი, არავის საძოვარი, არავის ხარ-ძროხა, არავის თხა და ცხვარი...

რა მოხდა ბოლოს? გაჩანაგდა არავის ტყე, ბუჩქნარმა და ეკალბარდმა გადაიარა არავის სათიბ-საძოვარი, შიმშილმა და მოუვლელობამ გაწყვიტა არავის პირუტყვი, გამოიფიტა და მეურნეობისათვის უვარგისი გახდა გლეხკაცის გამუდმებულ მზრუნველობას და ლოლიავს ჩვეული არავის მინა, დაეცა მოსავლიანობა, დაიმშა ქვეყანა.

ეგ კიდევ არაფერი! ვინმეს საღი აზრი რომ არ დაბადებოდა და არ ეყვირა, მეფე შიშველიაო, დამყარდა პოლიციური რეჟიმი, დაინერგა შიში, ძრწოლა, უნდობლობა ადამიანისა ადამიანის მიმართ, მოიშალა ძველი კეთილი ზნე-ჩვეულებანი, მამა-პაპური უქმეები და დღესასწაულები. მათი ერთგულება საზოგადოების პოლიტიკური საფუძველების ძირის გამოთხრად მონათლა, შეიბილწა წმიდათა-წმიდა ქართული ეკლესია, ხალხის ზნეობრივი მთლიანობის საფუძველთა საფუძველი. ადამიანებს აკვნიდანვე დაუწყეს ჩაგონება ახალი რელიგიისა, მარქსიზმ-ლენინიზმისა, რომელსაც არც მშობელი დედა სწამდა, არც მამა, არც სამშობლო და არც სამართლიანობა. სამშობლო მანამდე აღარავის გახსენებია, ვიდრე ჰიტლერმა რკინით შეჭედვნული დივიზიები არ დასძრა და კომუნისტური იმპერიის საზღვრები არ დაარღვია. აი, სწორედ მაშინ მიმართეს მივიწყებულ სიტყვა „სამშობლოს“, რაც იმას მოასწავებდა, რომ არავითარი ე. წ. მსოფლიო პროლეტარიატის საერთო მიზნები არ არსებობს და ყველა ერს საკუთარი ეროვნული სახლი აქვს, რომელიც მტრის ძალადობისაგან უნდა დაიცვას!

რა გასაკვირია, თუ მთელ საზოგადოებასთან ერთად, საუკუნეების განმავლობაში დამკვიდრებული ზნეობრივი კოდექსით რომ იყო შეკრული, სოფელიც მოიშალა, გაღატაკდა და ოდესღაც ქვეყნის მარჩენალი და მასაზრდოებელი სხვისი ხელის შემყურე გახდა.

წერილი მთის რაჭის სოფლებზე საუბრით დავიწყე და ისევ იმას დავუბრუნდები. მე ამ სამიოდე კვირის წინ ვიყავი იქ, იმან, რაც ვნახე, გული მდულარებით ამივსო და არ შემიძლია, არ ვიყვირო, მთელ ქვეყნიერებას არ გავაგებინო, რომ უფსკყაბარდო-ბალყარეთსა და ოსეთში, მინერალური წყლებისა, ნალჩიკისა და ვლადიკავკაზის მიდამოებში. ქედგადმოღმელი მოსახლეობის მასობრივი აყრა უწინარეს ყოვლისა მაშინ განხორციელდა, რიცა საქართველოს რუკაზე აქამდე უცნობი ქლუხორის რაიონი გაჩნდა და ვიღაც უფლებამოსილი პირის ნება-სურვილით იქ საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან ძალად აყრილი მოსახლეობა ჩაასახლეს. მერე, როგორც ცნობილია, ხელოვნურად შექმნილი ქლუხორის რაიონი გაუქმდა, კვლავ რუსეთის ფედერაციას შეუერთდა, მაგრამ სრული ასიმილაციის, გარუსების აშკარა საფრთხის წინაშე მდგომი ქართული მოსახლეობა, მათ შორის მთის რაჭის მკვიდრნი, იქ დარჩა და დღემდე სამშობლოსაგან ხელის განვდას ელოდება.

შარშან, ზაფხულში, მე ჩემი საკუთარი თვალით ვნახე, რიონი რომ ადიდდა, ღებიდან და მამისონის უღელტეხილის მისადგომებიდან ვიდრე ონამდე სახელმწიფო გზა, რომელზეც ოდესღაც, 1725 წელს, სამშობლოდან რუსეთს მიმავალმა მეფე ვახტანგ მეექვსემ და მისმა ათასორასკაციანმა ამალამ გაიარა, მთლიანად წალეკა, უმეტეს ადგილებში სრულიად გაუვალი გახადა, წაიღო ხიდები, ბოგირები, ბონდები, ხოლო გზისპირა სოფლები დამეწყრა და ზოგი სახლი და კარმიდამო ხეობაში ჩამოიტანა. შემზარავი დასანახავი იყო გაგიჟებული მღვრიე მდინარე, კლდოვან კალაპოტში რომ ვერ ეტეოდა და აქეთ-იქით ტორტმანით ასკდებოდა. ძირი გამოუთხარა მაღალი ჯებირებისა და გოდორყოლების უკან განლაგებულ ონის სამრეწველო სანარმოებს, საწყობებს, პირველ საშუალო სკოლას...

ტრაგედია გარდაუვალი იყო, რაიონის ხელმძღვანელებს რომ არ ემარჯვათ, ხალხი სტიქიის წინააღმდეგ საბრძოლველად არ დაერაზმათ, ონსა და უნერაში გამომწყდეული ათასობით დამარ მჯდარა. ერთი თვის განმავლობაში ადგილობრივი ძალებით მოხერხდა გზის იმდაგვარად აღდგენა, რომ კურორტებისა და სოფლებისათვის პირველი მოთხოვნილების საგნები მიეწოდებინათ და შემდეგ რაიონის ცენტრთან კავშირის დასამყარებლად სარეისო ავტობუსებიც დაენიშნათ.

რიონის ზემოწელის ორივე სოფელი, ღები და ჭიორა, რომელთაც ჩვენ შუა ზამთრის დიდთოვლობის დროს ვერტმფრენით ვესტუმრეთ, უწყალო მტრის მიერ აოხრებულსა და იავარქმნილს მიაგავს. აფსუს! ჯერ კიდევ ამ მეოთხედი საუკუნის წინათ მათ ნახვას არაფერი ჯობდა. მომკვდარა და დავიწყებას მისცემია თითოეული მკვიდრის სურვილი, მშობლიურ სოფლისათვის რაიმე სულის საცხონებელი გააკეთოს. ისიც, ისევე როგორც ტყე და მინდორი, არავისად ქცეულა. ვიღაც საიდანღაც უნდა მოვიდეს და აქაური საქმე იმან უნდა გააკეთოს. საღალამათი ადამიანები სხედან და ელიან. არა, მე მათ ყველაზე ნაკლებ ვადანაშაულებ. ეს ინერციაა, ჩვენმა დრმმ და საზოგადოების სოციალურმა წყობამ რომ მოიტანა. მან ჩაკლა ადამიანში ინიციატივა, შემოქმედების სიხარული, გააბატონა საზოგადოების ყველაზე უფრო საშინელი სენი — გულგრილობა. ის ღვთისნიერი თაობა უკვე გადასულია, სოფლის ჭირ-ვარამი საკუთარ ჭირ-ვარამად რომ მიაჩნდა და მზად იყო, მოყვასის წყლულს მალამოდ დასდებოდა. ათოვს საძირკვლამდე დანგრეულ სოფლის ეკლესიას. სხვადასხვა დროისა და რანგის სოფლის ხელმძღვანელებს, სოფელს პლანტატორის მათრახით რომ მართავდნენ, მისი კუთხის ქვები აქეთ-იქით წაულ-წამოულიათ ფერმის ბოსლებისა და სხვა ნამშრალების ასაგებად. დღეს ის ბოსლები და ნამშრალებიც დანგრეულია, აღარც მტერს არგია და აღარც მოყვარეს, სოფელს კი კისერზე აწერია, თითქოს ის ამა და ამ ღირებულების მქონე სამეურნეო შენობების მფლობელი იყოს.

თავის დროზე ყოველად უგემოვნოდ, საჭიროების გაუთვალისწინებლად, ეკოლოგიური თვალსაზრისით უადგილო ადგილას აშენებული ბოსლები ცარიელია. იქ აღარც მენველი და არც სახორცე პირუტყვი აღარ არის. რესპუბლიკის ხელმძღვანელ ორგანოებთან შეთანხმებით რძის, ყველისა და ხორცის საკალდებულო დამზადების კორექტირება მომხდარა და პირუტყვი, რაც გადარჩა, ცალკეული ოჯახებისათვის მიუბარებიათ, იქნებ სული მაინც შეარჩინონო.

მაშ, რა ექნათ? რომ აღარ არის სხვა გზა?

ამ ათი თუ თხუთმეტი წლის წინათ ვიღაც ჭკუის კოლოფს ზემოთ, სულ ზემოთ, ობროდული აზრი დაებადა: მოდი, კოლმეურნე გლეხობას, მიწაზე რომ არის მიჯაჭვული და სასოფლო-სამეურნეო ჭირნახული მოჰყავს, შრომის ნატურით ანაზღაურება აღვუკვეთოთ და ჯამაგირი დავუნიშნოთო.

თქმა და ქმნა ერთი გამოდგა. მოისპო ერთადერთი და უკანასკნელი სტიმული სოფლად შრომით დაინტერესებისა. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებელ გლეხსა და მისი ხელით მონეულ მოსავალს შორის მესამე ძალა ჩადგა. ამიერიდან გლეხს კოლმეურნეობის სალაროში მიღებული ფულით უნდა ეყიდა ყველი, რომელიც თავისი ხელით ამოიყვანა, მტკივანი ყურძენი, თავისი ხელით რომ მოწყვიტა...

ხომ გახსოვთ წითელი ტრანსპარანტები, რთვლობაზე საავტომობილო გზების გარდიგარდმო რომ ჭიმავდნენ: „ყოველი მტკივანი ყურძენი — სახელმწიფოს!“ ასე გაითელა ადამიანის ადამიანური უფლება, ასე შევნებლის სამშვიდობოზე გამოსაყვანად ვერტმფრენები რომ არ დაებარებინათ და სასწრაფო ევაკუაცია არ დაეწყოთ!

მთის რაჭის სოფლებს — ღებს, ჭიორასა და გლოლას, კურორტებს უწერასა და შოვს ქვა აღმართში მიეწიათ: ისინი მთლიანად მოწყდნენ გარე სამყაროს. დაიმეწყრა ღების ახალი უბანი. ოცდაათზე მეტ ოჯახს გარდაუვალი საფრთხე დაემუქრა. უკეთესი დღე არც მოსახლეობისაგან სანახევროდ დაცლილ დანარჩენ უბნებს და ასევე მტრის გულის გასახარებლად გაძვალტყავებულ ჭიორას დასდგომია.

ღმერთს მადლობა უნდა შევწიროთ, რომ რაიონის ხელმძღვანელობა გულხელდაკრეფილი

— თუ გახსოვთ, ძვირფასო ღებელებო, რომ თქვენი სოფელი სასაზღვრო სოფელია, საქართველოს უკიდურესი ჩრდილოეთი კუთხე? ფასის მთაზე, საიდანაც რიონი გამოედინება, რესპუბლიკის საზღვარი გადის. იმის უკან, ქედგადაღმა, სხვათა და სხვათა საცხოვრისია!

— გვახსოვს, როგორ არ გვახსოვს, ჯერ აქ ისე არავინ გამოყრუებულა, ეგ რომ არ ახსოვდეს!

— ჰოდა, თუ თქვენ თქვენი სოფლის სიყვარულს გულიდან ამოირეცხავთ, საზღვარს გააშიშვლებთ და უკეთესი ცხოვრების საძებრად ქვეყნის სხვა კუთხეებს მიაშურებთ, როგორ ატყობთ, ამით საქართველო არ დასუსტდება, მოსალოდნელი საფრთხის წინაშე არ აღმოჩნდება?

— მაშ, რა ვქნათ, როცა არავითარი საშველი არ არის? სოფლის სიყვარულის გულიდან ამორეცხვას აქ არავინ აპირებს, ის სიცოცხლე რაღა სიცოცხლე იქნება, როცა ამ მთებს ველარ დავინახავ, აქაურ წყალს ვერ დავლევ, მაგრამ ჩვენც ხომ ხალხი ვართ, ქართველები, ჩვენც ხომ მეოცე საუკუნის მიწურულში ვცხოვრობთ?! ასე ველურებივით როდემდე ვეყაროთ, ქვის ხანიდან როდის გამოვიდეთ, სამართალი აღარ არის ქვეყანაზე? არც ტელევიზორი, არც ტელეფონი, არც კინო-თეატრი, არც გზა და არც კვალი! მიიხედ-მოიხედეთ, გულზე ხელი დაიდეთ და თქვით, სად გეგულებათ ამ დღეში ჩაყრილი ხალხი?!

სანუგეშო სიტყვა რომ არა გვქონოდა, მე და ჩემი თანამგზავრები, ახლახან შექმნილი საქველმოქმედო საზოგადოება „რაჭის“ წევრები, ამ, ხალხთან მისვლას და მათ ჭირვარამზე საუბარს როგორ გავბედავდით!

რა არის ეს სანუგეშო სიტყვა? კოლექტიური მეურნეობის უკვე დრომოჭმული ფორმების ერთხელ და სამუდამოდ უკუგდება, ერთპიროვნულ საგლეხო მეურნეობაზე გადასვლა! თუნდაც სამი-ოთხი წლის წინათ ამაზე ფიქრიც კი შეუძლებელი იყო, არამცთუ მისი განხორციელება! ქვეყანა დუღს, მოვლენები ელვის უსწრაფესად ვითარდება. ის, რასაც ხორცი მხოლოდ ორი-სამი და მეტი წლის შემდეგ უნდა შებმოდა, დღეს უკვე კარზე გვიკაკუნებს.

საგლეხო მეურნეობა, დღესდღეობით უპირატესად მთის რეგიონებში რომ ინერგება, არსებითად ისაა, რაც ოცდაათიან წლებში დაინგრა და მოიშალა. გლეხს მიწა მუდმივი სარგებლობისათვის საშვილიშვილოდ ეძლევა. მას შეუძლია, ეს მიწა თავის შეხედულებისამებრ გამოიყენოს, აამენოს ზედ მისთვის საჭირო დროებითი თუ მუდმივი ნაგებობები, შეიძინოს სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა მიწის დასამუშავებლად და მიღებული პროდუქციისათვის სასაქონლო სახის მისაცემად, იქონიოს საკუთარი ავტოტრანსპორტი ტვირთების გადასატანად, გახსნას ბანკში სათანადო ანგარიში და მიიღოს სახელმწიფოსაგან კრედიტი მეურნეობის ფეხზე დასაყენებლად, საჭირო იარაღებისა და აპარატურის შესაძენად. გლეხს ამიერიდან საშუალება ეძლევა, თავის მეურნეობაში განუსაზღვრელი რაოდენობის მერძეული და სახორცე პირუტყვი, ფრინველი თუ ფუტკარი იყოლიოს. როგორც ნარმოება, ასევე გასაღება გლეხის შეხედულებისდა მიხედვით ხდება. ის ამიერიდან პიროვნებაა და არა უსახო სამუშაო ძალა! შეუძლია, თავისი პროდუქცია სახელმწიფო დამზადების ორგანოებს ორმხრივი გარიგების მიხედვით ჩააბაროს, ანდა იგივე საქონელი ბაზარში გაიტანოს გასაყიდად. როგორც საქართველოს

აგრომრეწვის შესაბამის ინსტანციაში გვითხრეს, ცოცხალი ნონა კილოგრამი ხორცის მოსახლეობისაგან შესასყიდი ფასი ოთხი მანეთია, რაც დიდად აღემატება აქამდე მოქმედ იმავე ხორცის სავალდებულო ჩაბარების ფასებს.

უფრო სარწმუნო რომ იყოს, რასაც აქ ვწერ, ზედმეტი არ იქნება დავსძინო, რომ ეს ფრიად საჭირო ინფორმაცია საქართველოს აგროსამრეწველო კომიტეტის თავმჯდომარის პირველი მოადგილის ბატონ ლუდვიგ ღურწკაიასაგან მომდინარეობს.

ერთპიროვნული გლეხური მეურნეობის შემოღება და დამკვიდრება სულაც არ უარყოფს რამდენიმე მეურნეობის ნებაყოფლობით კოოპერირებას, ამით სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის ერთობლივად შესყიდვა-გამოყენებას, წარმოების თვითღირებულების შეკცირებას და შემოსავლის ზრდას.

რა მოწყურებული ეწაფება ხალხი ყოველ ახალ სიტყვას. ყველა ყურებად და თვალებად ქცეულა. დაიჯერონ, თუ, როგორც აქამდე ხდებოდა, ცალ ყურში შეუშვან და მეორეში გაუშვან? ყოველივე ეს შეიძლება შედარებით ადვილად წამოსაწყები საქმე იყოს, მთიელ რაჭველებს სხვა, უფრო ადრე გადასაწყვეტი თავსატეხი პრობლემები რომ არა ჰქონდეთ. ესაა დანგრეული გზის კაპიტალური აღდგენა, გარე სამყაროსთან საიმედოდ დაკავშირება და ახალი სამოსახლოების გამნახვა სამათეულზე მეტი კომლისათვის, რომლებიც ღვარცოფისა და მეწყრის ზონაში მოჰყვნენ.

ამას გარდა, სამშენებლო ტექნიკის უკანასკნელი სიტყვის მიხედვით გასამაგრებელია რიონის ნაპირები ორივე სოფლის მთელ სიგრძეზე, აღსადგენია ღებში შემავალი ხიდი, რომელიც შარშანდელმა წყალდიდობამ დაანგრია და დღემდე მიტოვებულია.

აღსანიშნავია, რომ უკანასკნელი წლების განმავლობაში ჭიორის ჭალაზე ერთობ ძვირად ღირებული გასამაგრებელი სამუშაოები ჩატარდა, ჩაიწყო ჯებირის ფილები, მაგრამ სპეციალისტებმა ადიდებული რიონის მაქსიმალური დამანგრეველი ძალა სწორად ვერ გამოთვალეს, წყალმა ჯებირი გაარღვია, გადააბრუნა და წაიღო. რიონი ჭამს ნაპირებს, გაღმა-გამოღმა სავარგულები იმეწყრება და სამოსახლოდ ან დასამუშავებლად სრულიად გამოუსადეგარი ხდება.

— მაინც სად არჩევთ, რომ დასახლდეთ? — ვეკითხები იმათ, ვინც მეწყრის ზონაშია მოხვედრილი და სრულიად სამართლიანად სამოსახლოს მოცვლას მოითხოვს.

დაასახელეს ადგილები, მათ შორის რაიონული ცენტრი ონი, რომელშიც ბოლო დროს ბევრი ახალი სახლი აშენდა, მაგრამ შარშანდელმა წყალდიდობამ დაგვარწმუნა, რომ ეს წყალსაცავში ადგილებია და აქ შემდგომი განაშენიანება მოსახლეობას საფრთხეს შეუქმნის.

— მაშ, სად გეგულებათ სხვაგან ადგილი, ოცდაათი და მეტი სახლის ასაშენებელი ნაკვეთი რომ გამოიყოს? ონში ისეთი სივიწროვეა, თაგვი კუდს ვერ მოიბრუნებს!

ყველა ერთხმად ასახელებს ჩიტაურის მაღლობს, რომელიც ქალაქს სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან აკრავს და თავზე დაჰყურებს. აქ ადრე სორტუანის სამკურნალო კომპლექსის კორპუსების აგება იყო გათვალისწინებული, მაგრამ ამ ამოცანის გადასაჭრელად ბოლო დროს სხვა გზა გამოინახა და გაჩნდა საშუალება, გამოთავისუფლებული მინის ფართობი სამოსახლოების გასაცემად გამოიყოს. უკანასკნელი გადაწყვეტილება ონის ადგილობრივმა ხელმძღვანელებმა ახლახან მიიღეს და გამოზაფხულებისთანავე აქ მშენებლობის გაჩაღებას წინ აღარაფერი დაუდგება.

გარდა ამისა, როგორც საწარმოო გაერთიანება სამთო ქიმიაში გვაცნობეს, ონში ამავე გაერთიანების სახსრებით აიგება ახალი სამოცბინიანი საცხოვრებელი სახლი, რომელშიაც ბარიტის წარმოებაში დასაქმებულ და ბინის მიღების რიგში მდგომ ადგილობრივ მცხოვრებლებთან ერთად სტიქიური უბედურებით დაზარალებულ ოჯახებსაც შეეხსახლებენ. აქვე მოხდება მათი დასაქმება ქალაქის მეურნეობასა და ჩორდის ბარიტის მომპოვებელ საწარმოებში, სადაც თითოეული მუშის ყოველთვიური გამომუშავება სამას მანეთზე მეტია.

წელსვე გათვალისწინებულია სამუშაოების დაწყება ონში ბუნებრივი გაზის მაგისტრალის შემოსაყვანად, რომლის ბოლო წერტილები მაღალმთიან კურორტ შოვსა და რიონის ზემოწელის სოფლებში ჭიორასა და ღებში იქნება. სათბობის სახელმწიფო კომიტეტის მეცადინეობით და რესპუბლიკის ხელმძღვანელი ორგანოების მხარდაჭერით გამოყოფილია სახსრები სოფლებში გაზის გამანაწილებელი ქსელის დასაპროექტებლად და მოსაწყობად. ყველა სიკეთეს რომ თავი დავანებოთ, რაც ამას უნდა მოჰყვეს, ძლივს სულის ამოთქმა ეღირსება აქაურ ტყეებს, მრავალი წლის მანძილზე რაიონის მოსახლეობის შეშით მომარაგების მიზნით უწყალოდ რომ იჩეხება და ჩანაგდება. არადა, ვის არ მოეხსენება, წიფლის მერქანი, ერბოსავით რომ ღვივის, ჩვენ რომ ბარბაროსულად ვეპყრობით და შეშად ვიყენებთ, უძვირფასესი მასალაა ავეჯის, დასამზადებლად და დასავლეთის ბევრ კულტურულ ქვეყანაში ის წონით იყიდება.

რაც შეეხება გზას, „აბობოქრებულმა რიონმა რომ თავიდან გასაყვანი გაგვიხადა, მის აღსადგენად და გასაუმჯობესებლად რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭომ უკვე გამოყო მილიონ რვაასი ათასი მანეთი. ამ თანხის ნაწილი, ცხრაას სამოცი ათასი მანეთი, წლეულს დაიხარჯება და გზა ონიდან საგლოლოდან ააღწევს. დანარჩენი თანხის დაბანდება და საგლოლოდან ღებამდე სრულფასოვანი გზის მიყვანა განზრახულია საგაისოდ.

აღდგება ჩვეშურის ხიდი ღებში. სამუშაოების დასაწყებად ასი ათასი მანეთია გადადებული.

სათანადო სამთავრობო დოკუმენტი, საქართველოს მინისტრთა საბჭოს 1989 წლის 9 ოქტომბრის № 500 დადგენილება, თავმჯდომარის პირველი მოადგილის ბატონ ოთარ ქვილითაიას ხელმოწერით, წინ მიდევს. ახლა ჯერი რესპუბლიკის საავტომობილო ტრანსპორტისა და გზათა მინისტრ ბატონ ბორის სარალიძეზეა მიმდგარი, რომლისადმი დაქვემდებარებულმა სამმართველოებმა აღნიშნული სამუშაოს შესრულება უნდა იტვირთონ.

საქმე არცთუ ისე უიმედოა, როგორც ამჟამად თვალის ერთი შევლებით ჩანს. მე შორს არ მეჩვენება ის სანატრელი დრო, როდესაც მთის რაჭაში დანერგილი გლეხური მეურნეობა წელს წამოსწევს, მთელ თავის შესაძლებლობას გამოავლენს, მომაგრდება, აქაურ კაცს ზამთარ-ზაფხულ სამუშაოს გაუჩენს, დღესდღეობით უდიერად მიტოვებულ მარჩენალ მიწას, სათიბ-საძოვრებს კვლავ ოქროს ფასი დაედება და აქამდე სადღაც გადამალული მამაპაპური ეკლესიის ზარიც აგუგულებდა ახალთაობის ხელით მკვდრეთით აღმდგარი საყდრის სამრეკლოზე. ეს ხომ მთის რაჭის ახალი სიცოცხლის დასაბამი იქნება! მაშინ ეს თავზე წამომდგარი განსაცდელი, ჩვენს გვარსა და ჯილაგს გაქრობითა და პირისაგან მინისა აღგვით რომ ემუქრება, კეშმარული სიზმარივით წარსულს ჩაბარდება, ვითომ არც ყოფილა და მთის რაჭის უძველესი ისტორიული სოფლები: გლოლა, ღები და ჭიორა კვლავაც საიმედო მენაპირედ ეყოლება თავისუფალ დედა-სამშობლოს — დამოუკიდებელ საქართველოს.

რევაზ ჯაფარიძე.

• • •

სიმონ კილაძის ფოტო.

„სუფ? კი ბატონო სუფ! მაგრამ როდემდე?“

წერილი „კომუნისტს“

ჯერ კიდევ 1988 წლის 14 ნოემბერს გამოქვეყნდა ჩემი კრიტიკული წერილი სათაურით — „არბიტრაჟი: მედლის ორი მხარე“. ეს იყო პირველი კრიტიკული წერილი, რომელიც დაბეჭდა ჩვენს პრესაში არბიტრაჟის საქმიანობის შესახებ მისი არსებობის პერიოდში და, ცხადია, მან თავისებური აჟიოტაჟი გამოიწვია.

აღნიშნულ წერილში ყურადღება გავამახვილე არბიტრაჟში წლობით დამკვიდრებული პროცესუალური ნორმების უხეშ დარღვევებზე, რომლებიც უარყოფით როლს თამაშობენ გადასაწყვეტი საქმის საბოლოო შედეგებზე.

გულახდილად უნდა მოგახსენოთ, რომ მაშინდელი ჩემი შენიშვნები არბიტრაჟის საქმიანობაზე მხოლოდ ზღვაში წვეთი იყო.

გაუთვითცნობიერებელ მკითხველს უნდა მოვახსენო, რომ საქართველოს სახელმწიფო არბიტრაჟში გადის ჩვენი რესპუბლიკის სამეურნეო ცხოვრების ერთ-ერთი მთავარი არტერია, იგი უფლებამოსილია განიხილოს ყველა ქონებრივი თუ არაქონებრივი დავა, რომელიც საქართველოს საწარმო-დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა შორის წარმოიშვება, აგრეთვე სხვა რესპუბლიკების ორგანიზაციების მიერ ჩვენთვის წარმოდგენილი საჩივრები. ფაქტიურად არბიტრაჟი რესპუბლიკის უზენაესი სამეურნეო სასამართლოა და მას, როგორც უზენაეს სასამართლო ორგანოს, დიდი ეროვნული ფუნქცია აკისრია.

ჩემი წერილი ასე მინდა დავიწყო: არ მესმის, რატომ ჰქვია ჩვენს არბიტრაჟს საქართველოს სახელმწიფო არბიტრაჟი და რატომაა მის ფირნიშზე (დავით აღმაშენებლის პროსპექტი, № 80) დიდი ასოებით გაკეთებული წარწერა „საქართველოს სსრ სახელმწიფო არბიტრაჟი“?!

ხატზე შემიძლია დავფიცო, რომ სამი ათეული წელია, რაც არბიტრაჟში დავდივარ და ჯერ არ შემხვედრია ისეთი საარბიტრაჟო საქმე, რომელიც ქართულ ენაზე წარმართულიყოს ან ქართულ ენაზე დაწერილი გადაწყვეტილების გამოტანით დამთავრებულიყოს. როგორც წესი, და ამ წესს დღეს არავითარი გამონაკლისი არა აქვს, საქართველოს სსრ სახელმწიფო არბიტრაჟში საქმის წარმოება და ყოველგვარი მიწერ-მოწერა მხოლოდ რუსულ ენაზე მიმდინარეობს. ღმერთო შემიცოდე და გული მიკვდება ხოლმე ტელევიზიაში მავანსა და მავანს რომ ვედავებთ, ესაო და მაღაზიის თუ წარმოების ფირნიშზე ქართული წარწერა არ არისო.

ჩვენს არბიტრაჟში ხშირად შევსწრებივარ „ძველი ვოდევილების“ მსგავს სასაცილო თუ სატირალ სიტუაციებს, როდესაც რუსული ენის ცუდად მცოდნე ან არმცოდნე ქართველი იურისკონსულტები და სხვა სამეურნეო ხელმძღვანელები სახელმწიფო არბიტრებთან თარჯიმნის მეშვეობით საუბრობენ, იმ თარჯიმნების მეშვეობით, ვოდევილების გმირებივით რომ განუმარტავენ რუსულენოვან არბიტრებს ჩვენს „ქართულ გასაჭირს“. დაე მკითხველმა თვითონ წარმოიდგინოს როგორი შედეგით დამთავრდება ასეთნაირად გარჩეული საქმე, რომლის საბოლოო პროდუქტი რუსულ ენაზე „ჩაგვირისტებული“ გადაწყვეტილებაა.

მკითხველს ისიც უნდა ვაცნობო, რომ ამ „ჩაგვირისტებას“ სხვა სილრმისეული და ერთობ მომაკვდინებელი შედეგებიც მოსდევს, კერძოდ, ჩვენი რესპუბლიკის ყველა წარმოება-დაწესებულება, რომლებსაც საქმე სახელმწიფო არბიტრაჟთან აქვთ, ცდილობენ შემდგომი გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად ყოველგვარი იურიდიული დოკუმენტაცია მხოლოდ რუსულ ენაზე შეადგინონ. ასე, შეუთანაღებელი თვალისათვის შეუმჩნეველად, ჩვენ ერთ-ერთ საგულისხმო ფაქტს ვაკეთებთ. ეს ფაქტი ისაა, რომ ჩვენ ოფიციალურ ენად ვიღებთ ენას, ანუ ენას, ანუ ენებს, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებიდან ერთ-ერთ ენას, ანუ ენებ

თანამედროვეობა და ისტორია შეულამაზებლად: ფიქრები ხმამაღლა

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ვალერიან ადვაძე:

„რატომ უნდა ზოგიერთ რესპუბლიკას კავშირიდან გასვლა...“

(დასასრული)

ჯანმრთელობის დაცვის, მეცნიერების, საინვესტიციო და საამორტიზაციო პოლიტიკის საკითხებში რესპუბლიკების საქმიანობის კოორდინაცია;

— შრომის ანაზღაურების, საპენსიო და სოციალური უზრუნველყოფის სხვა სახეობათა მინიმალური ოდენობის დადგენა;

— საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკა;

— საბაჟო კონტროლის ორგანიზაცია, ეკონომიკური ზონების საზღვრების დადგენა და ა. შ.

მოდით, ახლა დავსვათ კითხვა: დარჩა კი ეკონომიკური, სოციალური, დემოგრაფიული, ეკოლოგიური ცხოვრების სფერო, სადაც ცენტრი არ ეროდეს და ყველაფერს ზემოდან არ განსაზღვრავდეს მოკავშირე რესპუბლიკებში და ავტონომიურ ფორმირებებში?

არა, არ დარჩა! რჩება საკავშირო საკუთრება, სახალხო მეურნეობის უმნიშვნელოვანეს დარგთა საწარმოების საკავშირო დაქვემდებარება და, მაშასადამე, საკავშირო სამინისტროების დიქტატი, რჩება ძველი ფორმები საფინანსო ურთიერთობისა ცენტრსა და მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის და ა. შ.

ამიტომ შეუძლებელია კანონპროექტის ამ პირველი მუხლის შემდეგ ღიმილის გარეშე წაიკითხო მეორე მუხლის პირველი პუნქტი, რომ „მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკები უფლებამოსილი არიან გადაწყვიტონ ეკონომიური და სოციალური ცხოვრების ყველა საკითხი, იმათი გამოკლებით, რომლებიც სსრ კავშირის კონსტიტუციითა და წინამდებარე კანონით მიკუთვნებულია სსრ კავშირის გამგებლობისათვის“.

ერთი სიტყვით, თითქმის ყველაფერი რჩება ისე, როგორც არის: რესპუბლიკების უუფლებობა, ეკონომიკურ დამოუკიდებლობაზე, სუვერენიტეტზე მათ უარს ეუბნებიან. ცენტრს არ სურს ეკონომიკური ძალაუფლების ხელიდან გაშვება, თანაც, თვითონ არ შეუძლია მისი გამოყენება, ეკონომიკის მართვა. იგი არ უსმენს კუზმა პუტკოკოს შეგონებას: „შეუძლებელია გასწვდე უკიდეგანოს“.

არადა, სწორედ ცენტრის სწრაფვამ, რომ „გასწვდეს უკიდეგანოს“ მიიყვანა ყველა რესპუბლიკა და მთლიანად ქვეყანა ეკონომიკურ, სოციალურ, ეკოლოგიურ, დემოგრაფიულ და ზნეობრივ კრიზისამდე, ეროვნებათაშორის სისტხლისღვრამდე, ამაზე შორს ვეღარ წახვალ!

მოცემული კანონპროექტით კიდევ ერთხელაა განსაზღვრული ჩარჩოები, უფრო ზუსტად კი შემოთავაზებულია გალა, როგორც ეს შეამწყვდევენ, და კიდევ უფრო ზუსტად, უკვე პრავალი ათეული წელია შემწყვდევულები არიან მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკები, ავტონომიური ფორმირებები, სადაც მათ შეუძლიათ „თავისუფლად“ იმეურნონ, გადაწყვიტონ ის პრობლემები, რომლებიც მათ შეუქმნა და უქმნის ცენტრი. მაგრამ, როგორც ამბობენ, პრობლემების ეფექტიანად გადაწყვეტა თავისუფალთა ხვედრია, ხელფეხშეკრულნი მათ ვერ გადაწყვეტენ.

არ მსურს შევეხო კანონპროექტის ტექსტს მთლიანად, რომლის მომართაც უამრავი შენიშვნა მაქვს, მაგრამ ერთი რამ მაინც არ შეიძლია არ ვთქვა. სსრ კავშირის კომპეტენციაშია: „სსრ კავშირის მიერ სახელმწიფო სესხებისა და ეკონომიკური დახმარების მიცემა უცხოური სახელმწიფოებისთვის, ხელშეკრულების დადება სსრ კავშირის მიერ უცხოური წყაროებიდან მიღებული სახელმწიფო სესხებისა და კრედიტების შესახებ“. ეს ადგილი ადრე საერთოდ არ ყოფილა.

დიახ, ცენტრი უკონტროლოდ, პარლამენტის დაუკითხავად ფარულად იყენებდა და იყენებს ამ უფლებას, აძლევს მრავალმილიარდიან სესხებსა და დახმარებებს რიგ ქვეყნებში „სოციალისტური ორიენტაციის“ შესანარჩუნებლად, და ეს მაშინ, როცა საკუთარი მოსახლეობა შიმშილობს (მსოფლიოში 77-ე ადგილზე ვართ ბოხმარების დონით). ცენტრალურმა მმართველობამ უმდიდრესი ქვეყანა მიიყვანა იქამდე, რომ დღეს მსოფლიოში თუ რომელიმე სახელმწიფო საჭიროებს ეკონომიკურ, სამეცნიერო-ტექნიკურ, ფინანსურ და სასურსათო დახმარებას, ეს ჩვენი ქვეყანაა! და ამ უფლების უკონტროლოდ დატოვება ცენტრისთვის, ვფიქრობთ, არ შეიძლება.

ახლა კი იმის შესახებ, რომ ცენტრს, კავშირს შეუძლია მიიღოს კრედიტები სხვა ქვეყნებისაგან. რისი სუხი უდის ადას? ჯერ-ისთვის კეთდება ყოველივე ეს? იმისათვის, რომ ოკაჯმოე რესპუბლიკებმა ეკონომიკური დაოუკიდებლობისას არ მიიღონ დამოუკიდებლად რაიმე დახმარება ან კრედიტები სხვა სახელმწიფოებისაგან. აი, რისთვის არის ყველაფერი ეს გამიზხული.

და ყოველივე ამის შემდეგ უკვირთ, რატომ უნდა ზოგიერთ რესპუბლიკას კავშირის შემადგენლობიდან გასვლა. რატომ უნდათ? არის სოციალისტური ბახაკის გამოცდილება, არის ცივილიზებული ევროპის გამოცდილება, თუ როგორ ერთთანდებიან. ჩვენთან კი, ყური მოვკარი, მომზადებულიაო ფედერაციიდან გასვლის კანონი. მართალია, მე არ გამიგია, რომ არის კანონი კავშირში შესვლის, ან კანონი ფედერაციის შესახებ. მეკმნება, შთაბეჭდილება, რომ ცენტრი უფრო ადვილად ურიგდება კავშირიდან რომელიმე რესპუბლიკის ან რესპუბლიკების გასვლას, ვიდრე კავშირის ისეთნაირად გარდაქნას თანამედროვე ცივილიზაციის დონეზე, რომ არავის არ სურდეს გასვლა. აი, ასეთი შთაბეჭდილება მეკმნება.

დიახ, ასეთ სიტუაციაში, როგორიც ჩვენ გვინდა შევინარჩუნოთ და როგორიც დღეს გვაქვს, გასვლა ნამდვილად გარდაუვალია. და ეს გასვლის ბოხრეკ ვარ. ჩვენ ამის მტკიცების საფუძველი გვაქვს. ჯერ ერთი, ეს კანონპროექტი. მეორეც, აი, ბოლტენკოვის ბროშურა „ეროვნებათშორისი ურთიერთობანი პერესპექტივაში“. რა არის ეს ნათქვამი? როგორი იქნება ჩვენი ქვეყნის სურათი მომავლში ამ ბროშურის ავტორის მიხედვით? კკითხულობს: „ძოკავშირე რესპუბლიკები და ყველა სხვა ავტონომიური წარმოხაქმნები უქმდება. ქვეყანა უნდა დაიყოს ტერიტორიული პრინციპით: რაიონი, ოლქი, მხარე“.

როგორი იქნება ამ სახელმწიფოს სახელწოდება? ამ კითხვაზეც არის პასუხი. მისი სახელწოდება იქნება: „რუსეთის საკავშირო საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა“.

ავტორი აჯამებს თავის გამოკვლევას და ასკვნის: „ასეთნაირად გვიჩვენება ჩვენ მომწიფებული პრობლემების გადაწყვეტის გზა როგორც ეროვნულ-პოლიტიკურ, ისე ეკონომიკურ სფეროებში... ასე შევძლებთ შეკმნათ უნიტარული... ცენტრალიზებული სახელმწიფო, რაზეც ოცნებობდა ვ. ი. ლენინი“. სწორედ ასე!

თქვენ შეგიძლიათ მისაყვედურო ონ, აქ ადგილი არ არისო მეცნიერებაში ძოკარკიშე ქალის სულელური აზრების მოსატანად. მაგრამ ბროშურა დაბეჭდილია სახელმწიფო გამომცემლობის მიერ. გარდა ამისა, წაიკითხეთ დღევანდელ „პრავდაში“ მეორე გვერდზე სკკ ცენტრალური კომიტეტის მუმაკის მიხაილოვის წერილი. მასში ლაპარაკია იმპერიული ამბიციებისა და უნიტარიზმისაკენ მისწრაფების არსებობაზე. პირადად მე მიმაჩნია, რომ მისი გამოქვეყნება პროოკაციაა, საბჭოთა კავშირის ყველა ხალხს, მათ შორის, რუსი ხალხის წინააღმდეგ. ხოლო ის გარემოება, რომ 10-12 დასახელების წიგნებს შორის აღნიშნული ბროშურა კრემლის კიოსკში მოიტანეს დეპუტატებისთვის მისაყიდად, ეს უკვე პროვოკაციაა კვადრატში.

შეიძლება მისაყვედუროთ, სად ვიყავი ამაზე, როცა იხილებოდა ეს კანონპროექტი კომისიებში, რატომ არ გამოვთქვი ჩემი შეხედულება იქ და დღეს ვამბობ ამ ტრიბუნიდან? მე გამოვთქვი ჩემი შეხედულება, როცა იყო სამუშაო ჯგუფის სხდომა, აგრეთვე როცა შეიკრიბნენ ყველა მოკავშირე რესპუბლიკის და ავტონომიური ფორმირების წარმომადგენლები. მე გამოვთქვი ჩემი შეხედულება ჩვენი კომისიის სხდომაზეც და ეკონომიკური რეფორმის საკითხების კომიტეტის სხდომებზეც. მე არა მხოლოდ კანონპროექტის შინაარსის წინააღმდეგი ვარ, არამედ მისი მომზადების პროცედურისაც.

მე მიმაჩნია, რომ ამჟამად გვაქვს გამოცდილება: ბალტიისპირეთის რესპუბლიკებმა წარმოადგინეს მათი უზენაესი საბჭოების მიერ მიღებული კანონები და აქ ჩვენ ისინი განვიხილეთ და შევასწორეთ. მე ვფიქრობ, რომ სხვა რესპუბლიკებმაც თვითონ უნდა წარმოადგინონ მათი უზენაესი საბჭოების მიერ მიღებული კანონები. შემდეგში კი აქ განვიხილავთ და მივიღებთ. ასეთია ჩემი შეხედულება. მე არა მგონია, რომ უნდა განვაგრძოთ ამ კანონპროექტის განხილვა.

1983 წლის 18 ნოემბერს თბილისის აეროპორტში გასროლილი ტყვიების ექიმ უმალ შემოირბინა მთელი ქალაქი, მთელი რესპუბლიკა. ავიურჩხულდით, ავფორიაქდით. მაშინ ახალგაზრდულ გაზეთში ვმუშაობდი, მთელი დღე დერეფანში ვიყავით გამოფენილი. სათქმელი ბევრი არაფერი გვქონდა: თურქეთში გაქცევა სდომებიათ... ხალხი დაბოცილა... ყველანი დაკავესო... ვინ მავანის თანაკლასელი აღმოჩნდა, ვინ მეზობელი. გეგა კობახიძეს უკვე პოპულარული მსახიობის სახელი ჰქონდა. ისინი ჩვენი თანატოლები იყვნენ. გაკვირვებულები და შეშფოთებულები ვიყავით. იყო კიდევ რაღაც გაუცნობიერებელი სინდი სის ქენჯნა, მაგრამ ვიდრე ამას სახელს მოვუძებნიდით, მათ საქციელს სამშობლოს ღალატი დაერქვა. მას შემდეგ მეშვიდე წელიწადია. მას შემდეგ უამრავი ღირებულება გადაფასდა, ჰუმანიზმსა და გულმოწყალებაზე ავლაპარაკდით. სულ ახლახან სამშობლოდან ასევე გაქცევის მსურველი ოვჩინიკოვების ოჯახის ტრაგედიასაც სხვა თვალით შეგვახედა ცენტრალურმა ტელევიზიამ და ისევ ამოტივტივდა ის გაუცნობიერებელი სინდისის ქენჯნა, ამოტივტივდა კითხვა: მაინც ვინ იყვნენ ეს ბიჭები...

გასაჩივრებას ექვემდებარება

სასჯელი, რომელიც არანაკლებ შემაძრწუნებელია, ვიდრე დანაშაული

დანაშაული

1983 წლის 18 ნოემბერს თვითმფრინავში, რომელიც მიფრინავდა რეისით № 6833 (თბილისი-ბათუმი-კიევი-ლენინგრადი) აღმოჩნდნენ ახალგაზრდები: გეგა კობახიძე, თინიკო ფეტვიაშვილი, დათო მიქაბერიძე, სოსო წერეთელი, კახა და პაატა ივერიელები, გია ტაბიძე, რომლებიც მფრინავებისაგან მოითხოვდნენ კურსის შეცვლას და თურქეთში გადაყვანას. წინაღმდეგ შემთხვევაში იმუქრებოდნენ, მგზავრებს დავხოცავთ, თვითმფრინავს კი ავაფეთქებთო.

თვითმფრინავმა კურსი თბილისიდან ბათუმისაკენ 15 საათსა და 43 წუთზე აიღო. დაეშვა... ისევ თბილისში 16 საათსა და 40 წუთზე. შემდეგ ლამის 14 საათი მიმდინარეობდა „მოლაპარაკება“ და უკვე 19 ნოემბერს, დილის 6 საათსა და 27 წუთზე დაიწყო ოპერაცია გამტაცებელთა გასაუვნებლად. ოპერაცია 8 წუთს გაგრძელდა.

ამ შემთხვევამ იმსხვერპლა რვა ადამიანი, მათ შორის 3 თვითმფრინავის გამტაცებელი, დაიჭრა 11. თვითმფრინავში კი სულ 58 მგზავრი და 7 ეკიპაჟის წევრი იყო.

სასჯელი

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სახელით გამოქვეყნებული განაჩენით: თ. ჩიხლაძეს, კ. და პ. ივერიელებს, გ. კობახიძეს მიესაჯათ სასჯელის უმაღლესი ზომა, თ. ფეტვიაშვილს —თოთხმეტი წლით თავისუფლების აღკვეთა საერთო რეჟიმის კოლონიაში.

დანაშაულებრივი ჯგუფის თითოეულ წევრს წაყენებული აქვს ბრალდება საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის რამდენიმე მუხლით, რომელთაგან ორი: 78-ე მუხლი (ბანდიტიზმი) და 242² მუხლი (საჰაერო ხომალდის გატაცება) ითვალისწინებს სასჯელის უმაღლეს ზომას — სიკვდილით დასჯას, ქონების კონფისკაციით. განაჩენი ამის საფუძველზეა გამოტანილი.

თხოვნა შეწყალების შესახებ საქართველოს სსრ უზენაესი საბჭოს პრეზიდიუმმა უარყო.

შენიშვნა

„სასჯელის სახით საქართველოს სსრ სსკ 242² მუხლის პირველ ნაწილში გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა ვადით სამიდან ათ წლამდე, მეორე ნაწილში — თავისუფლების აღკვეთა ვადით ხუთიდან თხუთმეტ წლამდე, ქონების კონფისკაციით ან უამისოდ, ხოლო მესამე ნაწილში თავისუფლების აღკვეთა ვადით რვიდან თხუთმეტ წლამდე, ქონების კონფისკაციით ან სიკვდილით დასჯა ქონების კონფისკაციით.

ამ დანაშაულისათვის სასჯელის დანიშვნის დროს სასამართლო ითვალისწინებს ყველა ობიექტურ და სუბიექტურ გარემოებას, დანაშაულის ჩამდენის პიროვნებას, დამდგარი შედეგების სიმძიმეს, ბრალის ხარისხს და სხვა გარემოებებს. საქართველოს სსრ სსკ 242²-ე მუხლის სანქციების მინიმუმსა და მაქსიმუმს შორის თანაფარდობა გვიჩვენებს, რომ სასამართლოს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სამართლიანი განაჩენის გამოტანის ფართო შესაძლებლობა აქვს“. („საბჭოთა სამართალი“ 1984 წლის № 3.).

დამნაშავის პიროვნება

კახა და პაატა ივერიელები, ძმები, ექიმები, დაამთავრეს პატრის ლუმუმბას სახელობის ხალხთა მეგობრობის უნივერსიტეტი. საუცხოოდ შეისწავლეს ინგლისური. თამაშობდნენ ჩოგბურთს. ერთობ აღმაშფოთებლად აყოერდა სასამართლო პროცესზე კახას მიერ პატარა გოგო. ამიტომ არ შემიმეცემული ჩვენება: „...უნივერსიტეტში სწავლის 7 წლის მანძილზე საბოლოოდ შევიძულე ყოველივე საბჭოური და ყველანაირად მზად ვიყავი საზღვარგარეთ გასაქცევად“.

გეგა კობახიძე, 23 წლის, კინოსტუდია „ქართული ფილმის“ მსახიობი, თეატრალური ინსტიტუტის კურსდამთავრებული. მაშინვე გაჭირდა იმის უარყოფა, რომ გეგა ნიჭიერი პიროვნება იყო. მაგრამ იქვე დაგმეს მის მიერ რელიგიური დოგმების თაყვანისცემა. ხატავდა, იცოდა ინგლისური ენა.

თინათინ ფეტვიაშვილი, 19 წლის, თბილისის სამხატვრო აკადემიის მესამე კურსის სტუდენტი. უკრავს ვიოლინოზე. მან და გეგა კობახიძემ გაქცევის წინა დღეს იქორწინეს.

დავთო მიქაბერიძე — 22 წლის, თბილისის სამხატვრო აკადემიის IV კურსის სტუდენტი, სწავლობდა არქიტექტურის ფაკულტეტზე, ხატავდა კარგად, ინგლისურ ენაზე ცდილობდა სახარების შესწავლას. რომ შეიტყო კვლავ თბილისში დაჯდა თვითმფრინავი, ტყვია დაიხალა.

სოსო წერეთელი — თბილისის სამხატვრო აკადემიის ფერწერის ფაკულტეტის კურსდამთავრებული, 25 წლის, გატაცებული იყო რელიგიით, ხელოვნებათმცოდნეობის საკითხებზე ლექციებს კითხულობდა პუშკინის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში, ხატავს ასწავლიდა მარტყოფის სკოლა-ინტერნატში. თვითონაც ბატაცებით ხატავდა. იცოდა ფრანგული, გერმანული, ინგლისური, წერდა ლექსებს, ჰქონდა თანდაყოლილი სიელმე და გახდა ოიგი, რომ ეს ერთადერთი ბუნებრივი ნაკლი მოეშორებინა.

გია ტაბიძე — ყველაზე უფროსი, 32 წლის. სწავლობდა სამხატვრო აკადემიაში და გაირიცხა სამართლეობის გამო. ნასამართლევის სახელი შემთხვევის წყალობით დაერქვა, მერე ამის გამო ვერსად ფეხი ვერ მოიკიდა და გაუგებრობას გაუგებრობა მოჰყვა. ამიტომ უიღბლოსაც ეძახდნენ შინაურები. ეზრდება ერთი შვილი, გიორგი.

თემურ ჩიხლაძე, იგივე მამა თევდორე, არ იყო თვითმფრინავში, მაგრამ სწორედ ის აღიარეს „ბანდის“ მეთაურად. სკოლის დამთავრების შემდეგ ერთხანს მსახიობობდა, წერდა სცენარებს, უკრავდა, მერე გატაცებული იყო თეოლოგიით, ფილოსოფიით, დაიწყო მღვდელმსახურება. საპროტესტო გამოსვლა თანაკლასელებთან ერთად ჯერ კიდევ 15 წლისამ მოაწყო. თავის საბოლოო სიტყვაში მამა თევდორემ განაცხადა: „არაფერში არ ვცნობ თავს დამნაშავედ. თუ თქვენ სიცოცხლეს შემინარჩუნებთ, მე მაქვს საქართველოს ერთი ძველისძველი რუქა, სადაც აღნიშნულია საქართველოს ყველა ტაძარი და მონასტერი, ყველა ეკლესია. თუ გნებავთ, სადაც ხელს დამიდებთ, მთლად გადაკარგულ მთებშიც რომ იყოს, იქ წავალ და იქ გავატარებ ჩემს გატანჯულ ცხოვრებას. მე მაინც ვფიქრობდი თავის მოკვლას, მაგრამ ეს საბარბით აკრძალულია. მით უმეტეს, რომ მე მყავს უდედოდ გაზრდილი ანა ბარატაშვილი.

რომ ნორმალური საზოგადოებიდან ნორმალური ადამიანები არ გარბიან და საკუთარი ხალხისგან მოკვეთა ერთ დროს უმძიმეს სასჯელად ითვლებოდა. და თუ ადამიანი თავის თავს ასეთ სასჯელს გამოუტანს, მის მიმართ უარესი სასჯელის მოთხოვნა (ასეთი მოთხოვნები კი იყო) ბოროტმოქმედებაა...

მას აქეთ მეშვიდე წელიწადია

თინიკო ფეტვიაშვილი საზოგადოებრიობის (განსაკუთრებით ილია ჭავჭავაძის საზოგადოების) დაინებული მოთხოვნით სასჯელის თითქმის ნახევრად მოხდის შემდეგ შეიწყალა ხელისუფლებამ და შინ დაბრუნდა, აღადგინეს იგი თბილისის სამხატვრო აკადემიაშიც.

მომწიფდა აზრი სოსო წერეთლის მიერ დანატოვარი სურათების გამოფენის მოწყობის შესახებ. დღეს ეს სურათები გასაგები და მისაღებია. არადა, სოციალისტურ რეალიზმს დაშორებული ნახატებისათვის მას თავგამოდებით დევნიდნენ აკადემიიდან, დევნიდნენ კომკავშირიდანაც ღვთისმოსაობის გამო.

ხმამაღლა ითქვა: „ნეტავ გაფრენილიყვნენ, შორს გაფრენილიყვნენ! ნეტა დამორჩილებოდნენ მფრინავები ახალგაზრდების თხოვნას. ხომ გადავრჩებოდით სისხლისღვრას. დაბრუნდებოდნენ ახლა გეგა და მისი მეგობრები უკან, შეეუნდობოდით და ჩვენს ისედაც პატარა ოჯახში მივიღებდით. სისხლის ნაკადმა, ჯერ კიდევ რევოლუციის წლებიდან რომ დაიწყო დენა, აბრი დაუბნელა მათ, ვინც ჰუმანიზმს ქადაგებდა. — ეს არც მარტო 1924 წელია და არც 1937. ის სასამართლო პროცესი, 1984 წელს ამ ახალგაზრდების საქმის გამო რომ შედგა, სწორედ სტალინიზმის განსახიერება გახლდათ“. („ქართული ფილმი“, 1989 წლის 29 მარტი).

კიდევ ერთი ამონაწერი უნდა შემოგთავაზოთ.

რევაზ იაშვილი, საქართველოს სსრ ადვოკატთა კოლეგიის წევრი (თ. ჩიხლაძის ადვოკატი): „სადავოა პასუხს აგებს თუ არა ბანდის ორგანიზატორი ბანდის წევრთა საქციელისათვის. საკითხავია, რა არის ბანდა.

ამას გარდა, იგნორირებული იყო ადამიანის, პიროვნების სურვილი და, რაც მთავარია, უფლება, თვითონ იპოვოს ადვოკატი, რომელიც თავისი პროფესიული სინდისიერებით ბოლომდე დაიცავს ბრალდებულის ინტერესებს... ებრძოდნენ, ტრანსვაალის დამოუკიდებლობას იცავდნენ. ალბათ, როგორ ამაღლდა მათ წარმოდგენაში უცნობი საქართველო გოლიათ ნიკო ბაგრატიონთან შეხვედრისას, როცა ამ უკანასკნელმა ბურების თავისუფლებისათვის ინტერნაციონალურ პოლკში ბრძოლის სურვილი გამოთქვა. ეს კაცი მათ ერთგულ გმირად იქცა. წელიწადახევარი, 1899 წლის დამდეგიდან 1900 წლის 5 მაისამდე იგი ყოველდღე პირისპირ ხვდებოდა სიკვდილს. მონაწილეობდა ბრძოლებში პრეტორიასთან, ბლეფონტენთან, ადრამაცალისთან, ბოშოვანთან. ტყვედ ჩავარდა, ინგლისელებმა დახვრეტა მიუსაჯეს, შემდეგ კი წმ. ელენეს კუნძულზე გადაასახლეს. შეხვედრია პავლე კრიუგერს, გამოჩენილ სარდლებს. კუნძულზე წერდა იგი თავის წიგნსა და დღიურებს. ვინ იცის, იქნებ ისინი ახლა დიდი ბრიტანეთის რომელიმე არქივში ინახება გამოხმაურების მოლოდინში? საქართველოში კი, ცენტრალურ სახელმწიფო ისტორიულ არქივში შემონახულია მხოლოდ ერთი პაწაწინა თვითნაკეთი უბის წიგნაკი, რომელიც ბანქოს ქაღალდისა და მუყაოსაგანაა შეკერილი და რომლის დამალვაც იოლად შეიძლებოდა მუშში. მასში წვრილი ასოებით, ენერგიული ხელწერით ნიკო უძნელესი ტყვეობის უმნიშვნელოვანეს მოვლენებს იწერდა. ცხოვრობდა თვითნაკეთ კარავში, ლებიბად ფქვილის 4 ტომარა, ზეწრად კი მუშამბა ჰქონდა. საწოლი თავად შეუკერავს მორებისაგან. საწერ მაგიდად კი ყუთს იყენებდა.

მხოლოდ 1901 წლის 10 ნოემბერს ნიკო ბაგრატიონი მეგობართან გრაფ ბრედასთან ერთად ჯავშნოსან „ქვინვიქტორიათი“ დატოვებს ტრანსვაალის ტერიტორიას. ალბათ, როგორ ამაღლდა ამათ წარმოდგენაში უცნობი საქართველო გოლიათ ნიკო ბაგრატიონთან შეხვედრისას, როცა ამ უკანასკნელმა ბურების თავისუფლებისათვის ინტერნაციონალურ პოლკში ბრძოლის სურვილი გამოთქვა. ეს კაცი მათ ერთგულ გმირად იქცა. წელიწადახევარი, 1899 წლის დამდეგიდან 1900 წლის 5 მაისამდე იგი ყოველდღე პირისპირ ხვდებოდა სიკვდილს. მონაწილეობდა ბრძოლებში პრეტორიასთან, ბლეფონტენთან, ადრამაცალისთან, ბოშოვანთან. ტყვედ ჩავარდა, ინგლისელებმა დახვრეტა მიუსაჯეს, შემდეგ კი წმ. ელენეს კუნძულზე გადაასახლეს. შეხვედრია პავლე კრიუგერს, გამოჩენილ სარდლებს. კუნძულზე წერდა იგი თავის წიგნსა და დღიურებს. ვინ იცის, იქნებ ისინი ახლა დიდი ბრიტანეთის რომელიმე არქივში ინახება გამოხმაურების მოლოდინში? საქართველოში კი, ცენტრალურ სახელმწიფო ისტორიულ არქივში შემონახულია მხოლოდ ერთი პაწაწინა თვითნაკეთი უბის წიგნაკი, რომელიც ბანქოს ქაღალდისა და მუყაოსაგანაა შეკერილი და რომლის დამალვაც იოლად შეიძლებოდა მუშში. მასში წვრილი ასოებით, ენერგიული ხელწერით ნიკო უძნელესი ტყვეობის უმნიშვნელოვანეს მოვლენებს იწერდა. ცხოვრობდა თვითნაკეთ კარავში, ლებიბად ფქვილის 4 ტომარა, ზეწრად კი მუშამბა ჰქონდა. საწოლი თავად შეუკერავს მორებისაგან. საწერ მაგიდად კი ყუთს იყენებდა.

მხოლოდ 1901 წლის 10 ნოემბერს ნიკო ბაგრატიონი მეგობართან გრაფ ბრედასთან ერთად ჯავშნოსან „ქვინვიქტორიათი“ დატოვებს ტრანსვაალის ტერიტორიას. ალბათ, როგორ ამაღლდა ამათ წარმოდგენაში უცნობი საქართველო გოლიათ ნიკო ბაგრატიონთან შეხვედრისას, როცა ამ უკანასკნელმა ბურების თავისუფლებისათვის ინტერნაციონალურ პოლკში ბრძოლის სურვილი გამოთქვა. ეს კაცი მათ ერთგულ გმირად იქცა. წელიწადახევარი, 1899 წლის დამდეგიდან 1900 წლის 5 მაისამდე იგი ყოველდღე პირისპირ ხვდებოდა სიკვდილს. მონაწილეობდა ბრძოლებში პრეტორიასთან, ბლეფონტენთან, ადრამაცალისთან, ბოშოვანთან. ტყვედ ჩავარდა, ინგლისელებმა დახვრეტა მიუსაჯეს, შემდეგ კი წმ. ელენეს კუნძულზე გადაასახლეს. შეხვედრია პავლე კრიუგერს, გამოჩენილ სარდლებს. კუნძულზე წერდა იგი თავის წიგნსა და დღიურებს. ვინ იცის, იქნებ ისინი ახლა დიდი ბრიტანეთის რომელიმე არქივში ინახება გამოხმაურების მოლოდინში? საქართველოში კი, ცენტრალურ სახელმწიფო ისტორიულ არქივში შემონახულია მხოლოდ ერთი პაწაწინა თვითნაკეთი უბის წიგნაკი, რომელიც ბანქოს ქაღალდისა და მუყაოსაგანაა შეკერილი და რომლის დამალვაც იოლად შეიძლებოდა მუშში. მასში წვრილი ასოებით, ენერგიული ხელწერით ნიკო უძნელესი ტყვეობის უმნიშვნელოვანეს მოვლენებს იწერდა. ცხოვრობდა თვითნაკეთ კარავში, ლებიბად ფქვილის 4 ტომარა, ზეწრად კი მუშამბა ჰქონდა. საწოლი თავად შეუკერავს მორებისაგან. საწერ მაგიდად კი ყუთს იყენებდა.

მხოლოდ 1901 წლის 10 ნოემბერს ნიკო ბაგრატიონი მეგობართან გრაფ ბრედასთან ერთად ჯავშნოსან „ქვინვიქტორიათი“ დატოვებს

თავისუფლების რაინდი

ერი და პიროვნება, პიროვნება და სამშობლო, მიწა-წყალი, სარწმუნოება, ისტორია, კულტურა, პიროვნებისა და საზოგადოების ღირსი, საიდუმლო ურთიერთკავშირი და ურთიერთზეგავლენა, წარსული და აწმყოს ტრადიციათა, ზნეობრივ იდეალთა ათასწლოვანი ფესვების ზემოქმედება პიროვნებასა და ერზე, როგორც ცალკეულ ინდივიდთა ერთობლიობაზე, ყოველთვის იპყრობდა მეცნიერთა და შემოქმედთა უურადღებას. ერი ხომ თითოეულ პიროვნებაში ვლინდება, ყოველ ერში კი მისი შვილების თვითმყოფადი თვისებებია თავმოყრილი, ის ადამიანები, რომელთა ხვე-ბედშიც განსაკუთრებით მკაფიოდ და სრულად გამობრწყინებულა ხალხის გენეტიკური კოდი, მისი ნიჭი, აზროვნებისა და მოქმედების უნარი, უკვდავნი არიან.

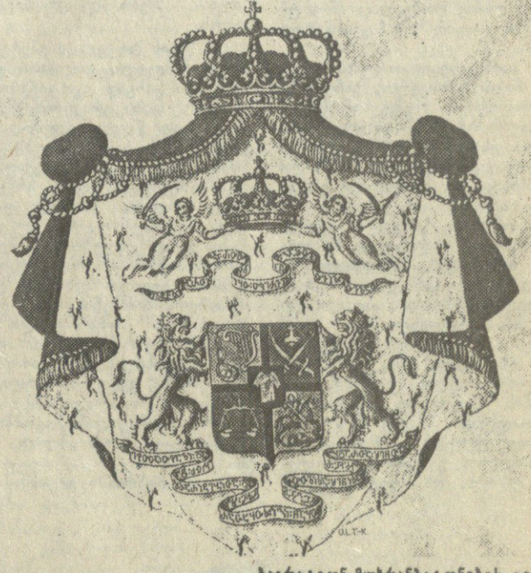

ბაგრატიონ-მუხრანბატონების გერბი.

30 სტრიქონი, ორი თარიღი — დაბადებისა და გარდაცვალების, მოგონებების ერთი პატარა წიგნი — „ბურებთან“, რამდენიმე პუბლიკაცია... შუალედში კი საკვირველი ბიოგრაფია — სიხარულისა და მწუხარების, უმძიმესი გამოცდების 65 წელი. მუხრანი და თბილისი, პეტერბურგი და მოსკოვი, ლონდონი და წმ. ელენეს კუნძული; აღმოფრენა და მარცხი; შეხვედრები ეპოქის საინტერესო ადამიანებთან; ომი, სიყვარული, ტყვეობა, დაკრა, ტკივილი, იმედი და გაცრუება, და, მაინც, თავისუფლების — ქართველთა მარადიული ოცნების — გაუტეხელი რწმენა. სწორედ ამ რწმენამ უბიძგა ნიკო ბაგრატიონს უცნობი ადგილებისაკენ, აფრიკის სამხრეთისაკენ, სადაც პატარა ხალხი, ლტოლვილი პოლანდიელი ფერმერები — ბურები მძლავრ ინგლისს ებრძოდნენ, ტრანსვაალის დამოუკიდებლობას იცავდნენ. ალბათ, როგორ ამაღლდა მათ წარმოდგენაში უცნობი საქართველო გოლიათ ნიკო ბაგრატიონთან შეხვედრისას, როცა ამ უკანასკნელმა ბურების თავისუფლებისათვის ინტერნაციონალურ პოლკში ბრძოლის სურვილი გამოთქვა. ეს კაცი მათ ერთგულ გმირად იქცა. წელიწადახევარი, 1899 წლის დამდეგიდან 1900 წლის 5 მაისამდე იგი ყოველდღე პირისპირ ხვდებოდა სიკვდილს. მონაწილეობდა ბრძოლებში პრეტორიასთან, ბლეფონტენთან, ადრამაცალისთან, ბოშოვანთან. ტყვედ ჩავარდა, ინგლისელებმა დახვრეტა მიუსაჯეს, შემდეგ კი წმ. ელენეს კუნძულზე გადაასახლეს. შეხვედრია პავლე კრიუგერს, გამოჩენილ სარდლებს. კუნძულზე წერდა იგი თავის წიგნსა და დღიურებს. ვინ იცის, იქნებ ისინი ახლა დიდი ბრიტანეთის რომელიმე არქივში ინახება გამოხმაურების მოლოდინში? საქართველოში კი, ცენტრალურ სახელმწიფო ისტორიულ არქივში შემონახულია მხოლოდ ერთი პაწაწინა თვითნაკეთი უბის წიგნაკი, რომელიც ბანქოს ქაღალდისა და მუყაოსაგანაა შეკერილი და რომლის დამალვაც იოლად შეიძლებოდა მუშში. მასში წვრილი ასოებით, ენერგიული ხელწერით ნიკო უძნელესი ტყვეობის უმნიშვნელოვანეს მოვლენებს იწერდა. ცხოვრობდა თვითნაკეთ კარავში, ლებიბად ფქვილის 4 ტომარა, ზეწრად კი მუშამბა ჰქონდა. საწოლი თავად შეუკერავს მორებისაგან. საწერ მაგიდად კი ყუთს იყენებდა.

ახლა ბაგრატიონს, ბატონ ნიკოს, ბევრ ადგილზე ბევრ ადამიანს ბევრ ადგილზე ბევრ ადამიანს ბევრ ადგილზე ბევრ ადამიანს

მამა-შვილზე ვამბობ ამას— გურამ და გია ნიკოლაიშვილებზე. ოღონდ ამჯერად მამას წარმოგიდგენთ — რესპუბლიკის დამსახურებულ არტისტს გურამ ნიკოლაიშვილს. მას შემთხვევით შევხვდი თბილისის სახელმწიფო ცირკში, სადაც წარმოდგენებს მართავს (საქართველოს კულტურის ფონდთან არსებული ხელოვნების ცენტრის „ავანგარდის" ბათუმის ფილიალის ქართული საცირკო შოუს კოლექტივი. გურამმა რამდენიმე წარმოდგენაში მიიღო მონაწილეობა. იმ დღეს ცირკის ფოიეში, ბუფეტთან, ჩვენთვის ვისაუბრეთ, და თან, გემრიელი ლიმონათი ვწრუპეთ.

— რა მოხდა, ბატონო გურამ, თბილისის ცირკში რომ კარგა ხანია არ გამოსულხართ?

—ბოლო დროს, რამდენიმე კინოფილმში ერთდროულად მიღებდნენ და, უბრალოდ, დრო აღარ დამრჩა. ისე, სხვადასხვა ჯგუფში, შეძლებისდაგვარად, გამოვდიოდი ხოლმე, თბილისში კი მართლაც იქნება ოცეიოდე წელი, რაც არ გამოვსულვარ...

— პირში არ გეფერებით, მაგრამ უნდა გითხრათ, რომ სასიამოვნო, დასამახსოვრებელი იყო თქვენი გმირის სახე ფილმში „ეიდაობას რას უნდა"...

— დიდი მადლობა, ჩემო ბატონო...

— თუ არ ვცდები, თქვენ თავიდან ცირკის მსახიობობაზე არც გიფიქრიათ.

— მართალია... თავიდან ოპერის მომღერლობა მინდოდა, მაგრამ არ გამოვიდა. იმას მაინც მივაღწიე, რომ კულტურის სამინისტროს რეკომენდაციით მოსკოვის ლუნაჩარსკის სახელობის თეატრალურ ინსტიტუტში წავედი. იქ მუსკომედიის განხრით უნდა ჩამებარებია (იმ დროს ჩვენს თეატრალურ ინსტიტუტში არ იყო მუსკომედიის განხრა). მესამე ტურამდე მივაღწიე და, ერთ დღეს მეგობარს მოსკოვის საცირკო-საესტრადო სასწავლებელში რომ გავყევი. სადაც იგი მისაღებ გამოცდებს აბარებდა, იქ საბოლოოდ გადაწყდა ჩემი ბედი. ეს კი, ასე მოხდა: სანამ მეგობარი დაბრუნდებოდა ვიდექი. და თან რომელიღაც ქართულ სიმღერას ვღიღინებდი, უცებ შევამჩნიე, ვიღაცეები მიყურებენ და იცინიან... მომიახლოვდა ერთ-ერთი და მეუბნება, არ გეწყინოთ, მეგობარო, მაგრამ თქვენ ჯამბაზად ხართ დაბადებული და ხომ არ ჩაებარებდით ჩვენს სასწავლებელშიო (პედაგოგები აღმოჩნდნენ?) სხვათა შორის, სწორედ იმნანად იქმნებოდა ქართული ცირკი და, როდესაც ქულტურის სამინისტროს დავუკავშირდი, როგორ მოვიქეცი-მეთქი, თბილისიდან მირბიეს, საბირო საქმეაო. ასე მოვხვედი საცირკო სასწავლებელში და მე ვიყავი პირველი ქართველი მსახიობი, რომელმაც ეს სასწავლებელი დავამთავრე... 1961 წლიდან 1969 წლამდე ქართულ საცირკო კოლექტივში ვმუშაობდი...

— ამ ხნის მანძილზე ბევრი მნიშვნელოვანი ამბებიც მოხდებოდა თქვენს ცხოვრებაში.

— ამბები რა თქმა უნდა, იყო — სასიხარულოც, საწყენიც... იყო მაყურებლის ტაში, იმას მოვესწარი, რომ ჩემი შვილებიც უკვე ჩემთან ერთად გამოდიან ცირკის არენაზე — გია ძალზე მახვილგონიერი ჯამბაზია, ხოლო ნატო — ტანმოვარჯიშე, ახლა, ახალ ნომერს ამზადებს... გარდა ამისა, ადამიანები ვართ და აბა, როგორ არ მიხაროდეს აგერ, ახლა საქართველოს სახალხო არტისტის სატიტიო წოდებაზე ჩემი წარდგენა...

— რატომაც არა... იმსახურებთ კიდეც... ერთი ეს მიბრძანეთ, ადვილად შეეგუეთ ჯამბაზის ბედს?..

— განა მწყინს ქუჩაში მიმავალს ბავშვები რომ ამედევნებიან და მეკითხებიან — ეს თქვენა ხართ ბიძია ჯამბაზო? პირიქით. მერე ზოგი ცირკშიც მაკითხავს, უნდა რაიმე ნომერი შეისწავლოს...

— მაგრამ, სულ ხუმრობის ხასიათზე ჩვენი მტერი იქნა...

— რას იზამ, ასეთია ჩვენი ცხოვრება, გარდაცვლილი დედის ცხედარი სახლში მედო და პანაშვიდების შემდეგ ცირკში გავრბოდი, ხალხი რომ გამემხიარულებინა...

— ანაზღაურება თუ გაქვთ რიგიანი?

— შედარებაც კი არ შეიძლება ძველ დროსთან. მაშინ ჯამაგირები გაცილებით დიდი იყო... დედა გვეტირეს ხრუშჩოვმა და ფურცევამ — თვითმოქმედებას ადარებდნენ ჩვენს საქმეს... ჩამოგვიკლეს ხელფასები და, მას შემდეგ, დარჩა და დარჩა ასე...

— მაგრამ ბედს მაინც არ ემდურიი, არა?..

— ბედს მაინც არ ვემდური, ხალხის სიყვარულს ვგრძნობ და იმიტომ...

— გია სადღაა, დღეს ხომ მონაწილეობს?

— მოვა, ჯერ კიდევ აქვს დრო...

— წარმატებებს გისურვებთ.

...ცოტა ხანში მამა-შვილმა ნიკოლაიშვილებმა ცინცხალი იუმორის, მახვილგონიერების ცეცხლი დაანთეს არენაზე, ნომერს ნომერი შეუნაცვლეს...

და იდგა მხიარულება, სიცილი და ტაშისცემა თბილისის ცირკის თაღებქვეშ...

ცირკის არენა

ჩვენი კეთილი

ჯამბაზები

ჩიეს, საბირო საქმეაო. ასე მოვხვედი საცირკო სასწავლებელში და მე ვიყავი პირველი ქართველი მსახიობი, რომელმაც ეს სასწავლებელი დავამთავრე... 1961 წლიდან 1969 წლამდე ქართულ საცირკო კოლექტივში ვმუშაობდი...

— ამ ხნის მანძილზე ბევრი მნიშვნელოვანი ამბებიც მოხდებოდა თქვენს ცხოვრებაში.

— ამბები რა თქმა უნდა, იყო — სასიხარულოც, საწყენიც... იყო

ᲛᲝᲗᲔᲚ საბჭოთა კავშირში, და მგონი სხვაგანაც, იშვიათად თუ ნახავ ისეთ რამეს, აგერ, ჩვენთან, ჩვენს დედაქალაქში რომ არის.

რა არის ასეთი უნიკალური რამე?

ეს გახლავთ თოჯინების მუზეუმი!

მკითხველო, არ გაკადნიერდე და არ წამოგცდეს: თოჯინების მუზეუმი რაღა არისო?

აბა, გადაშალე მუზეუმის შთაბეჭდილებათა წიგნი: „არ შეიძლება თბილისიდან ისე გაემგზავრო, რომ არ ნახო ეს მუზეუმი...

ᲨᲐᲠᲚ ᲮᲠᲘᲜᲘᲔᲠᲘ, ავსტრალიის გაზეთ „ოსტერლიუერის" რედაქტორი".

„მოულოდნელობა და განცვიფრება! აი რა ვიგრძენი ამ პატარა მუზეუმში. **ᲘᲝᲜᲐ ᲒᲠᲘᲨᲐᲨᲕᲘᲚᲘ**".

„აღფრთოვანებული ვარ ნამუშევრებით. ეს საქმე დიდ ნაყოფს გამოიღებს. **ᲚᲔᲝ ᲭᲘᲐᲩᲔᲚᲘ**".

„მისასალმებელია სათამაშოების მუზეუმის წამოწყება ქართული სათამაშოების შექმნისათვის. მხატვარი ნინო ბრაილაშვილი ამ მხრივ პირდაპირ გასაოცარ ოსტატობას იჩენს. მის მიერ შესრულებული, ქართული „დედოფლები" წარუშლელ შთაბეჭდილებას სტოვებენ მნახველზე.

ᲚᲐᲓᲝ ᲐᲮᲐᲗᲘᲐᲜᲘ".

„ხელოვნებას კიდევ ერთი საშუალება მოუნახავს ადამიანის ტიპების ასასახავად: ტიკინების სახით, ქართველი ბავშვების, ქალების, და მამაკაცების ტიპების მოცემა მხატვრულად, (განზოგადებულად მეტად ორიგინალური საქმეა. ამ მხრივ დიდი დამსახურება მიუძღვის ამ საქმის ენთუზიასტს, პატივცემულ თინა თუმანიშვილს.

ᲘᲚᲘᲐ ᲮᲘᲑᲐᲠᲣᲚᲘᲫᲔ".

„ვნახე პირველად მუზეუმი. საკმარისია ერთხელ თვალის გადავლებაც, რომ დარწმუნდე, თუ რაოდენ დიდი სიყვარული, საქმის ცოდნა და ენერგია უნდა ედოს საფუძვლად ყველაფერს ამას. ეჭვი არაა, რომ რასაც დღეს მუზეუმი წარმოადგენს, თავდებია იმისა, რომ სულ მცირე ხნის განმავლობაში იგი ცნობილ დაწესებულებად გადაიქცევა მთელ კავშირში და შეიძლება მის გარეთაც.

ᲓᲘᲛᲘᲢᲠᲘ ᲣᲬᲜᲐᲫᲔ".

ეს შთაბეჭდილებანი, გარდა პირველისა, ჩაწერილია მუზეუმის ჩასახვის ხანებში, ოცდათიანი წლების მიწურულში.

ამ საქმის დამწყები და თავგადადებული ენთუზიასტები იყვნენ თინათინ თუმანიშვილი და ნინო ბრაილაშვილი.

ეს გულთბილი შთაბეჭდილებანი მეტად წამახალისებელი გამხდარა დამწყებთათვის და საქმე დიდად განუვითარებათ. დღეს უკვე ამხდარია დიდი მეცნიერის, დიმიტრი უწნაძის წინასწარმეტყველება — სულ მცირე ხნის განმავლობაში იგი ცნობილ დაწესებულებად გადაიქცევაო.

გადაიქცა კიდეც! მართლაც, მის უნახავად არ მიდიან. მიდიან დიდი შთაბეჭდილებებით. იქიდან

უნიკალურ მუზეუმს შველა უნდა

გზავნიან თავიანთი ქვეყნისათვის დამახასიათებელ თოჯინებს.

შთაბეჭდილებათა წიგნში თითქმის ყველა ჩანაწერში ვკითხულობთ: სათამაშოების მუზეუმიო, მაგრამ გულახდილად უნდა ვთქვათ: ამ მუზეუმის მნიშვნელობა მარტო სათამაშოებით არ განისაზღვრება. აქ მოთავსებული თოჯინები წარმოსახავენ მეცხრამეტე და მეოცე საუკუნის ადამიანებს თავიანთი ჩაცმა-დახურვით. ვიღაც ახსოვს ახლა როგორ ეცვათ და ეხურათ ერთი საუკუნის და უფრო მეტი ხნისწინათ.

გინდა ეს გიგიო?

მაშინ უნდა შეხვიდე ამ თოჯინების მუზეუმში, მისი დათვალიერება ყოველი ასაკის ადამიანისათვის დიდად საინტერესოა.

თოჯინების სრულყოფისათვის გამოყენებულია თანამედროვე ტექნიკაც.

თოჯინა მოძრაობს.

დარბაზის ერთ-ერთ ადგილზე ხის ქალი მეცხრამეტე საუკუნისათვის დამახასიათებელი ჩაცმულობით. იგი უკრავს ჩონგურს. ისმის დამატკბობელი ჰანგი.

მეორეგან ახალგაზრდა ქალ-ვაჟი საცეკვაოდ გამზადებულა. საქმე განა ამით მთავრდება, —ისინი

რველისა, ჩაწერილია მუზეუმის ჩასახვის ხანებში, ოცდათიანი წლების მიწურულში.

ამ საქმის დამწყები და თავგადადებული ენთუზიასტები იყვნენ თინათინ თუმანიშვილი და ნინო ბრაილაშვილი.

ეს გულთბილი შთაბეჭდილებანი მეტად წამახალისებელი გამხდარა დამწყებთათვის და საქმე დიდად განუვითარებათ. დღეს უკვე ამხდარია დიდი მეცნიერის, დიმიტრი უწნაძის წინასწარმეტყველება — სულ მცირე ხნის განმავლობაში იგი ცნობილ დაწესებულებად გადაიქცევაო.

გადაიქცა კიდეც! მართლაც, მის უნახავად არ მიდიან. მიდიან დიდი შთაბეჭდილებებით. იქიდან

ნი ასრულებენ ცეკვა „ქართულს".

თოჯინების სახით გაკეთებულია ქართული მხატვრული ნაწარმოებებიდან პერსონაჟებიც, მაგალითად: ლუარსაბი და დარეჯანი „კაცია ადამიანიდან".

საგამოფენო დარბაზში თოჯინების სახით წარმოდგენილია საქართველოს სხვადასხვა კუთხის ადამიანები, და არა მარტო საქართველოსი. დამთვალიერებლები აქ ნახავენ საბჭოთა კავშირისა და საზღვარგარეთის, მაგალითად, საფრანგეთის, იტალიის, ჩეხოსლოვაკიის, იაპონიისა და სხვა ქვეყნების თოჯინებსაც.

მართლაც, უნიკალურია ეს თოჯინების მუზეუმი.

ისინი გამოფენებზე იგზავნებიან სხვადასხვა ქვეყანაში.

ამ მუზეუმს ახლა ერთი დიდი დარბაზი უკავია. თანამშრომლები წუხლით ამბობენ, ბევრი საინტერესო თოჯინა ჯერჯერობით ისევ ყუთებშია ჩაკეტილი, რადგან დარბაზში მათი მოსათავსებელი ადგილი აღარ გვაქვსო.

მაშასადამე, მუზეუმი მოითხოვს გაფართოებას.

თუმცა რისი გაფართოება, — მას საკუთარი ბინაც არა აქვს და დროებით შავთელის ქუჩის № 17-ა-შია მოთავსებული.

მუზეუმი მოითხოვს სერიოზულ ყურადღებას.

მწამს, საქართველოს განათლების სამინისტრო, ვის განკარგულებაშიც არის მუზეუმი, და საქალაქო საბჭოს აღმასკომი ამ ძვირფას დაწესებულებას სათანადო ყურადღებას დაუთმობენ, — გააუმჯობესებენ მის სახინთო პირობებსა და თანამშრომელთა საყოფაცხოვრებო პირობებსაც.

მე ვფიქრობ, ძალიან კარგი იქნება, თუ „საბავშვო ფონდიც" არ დატოვებს უყურადღებოდ ამ ახლაც აღორძინებულ მშვენიერ დაწესებულებას.

ᲚᲐᲕᲠᲔᲜᲢᲘ ᲭᲘᲭᲘᲜᲐᲫᲔ.

„კომუნისტის" ფოტოკორესპონდენტი

— ᲑᲐᲚᲔᲠᲘᲜᲔᲑᲘ. — ᲡᲘᲛᲝᲜ ᲙᲘᲚᲐᲫᲘᲡ ᲤᲝᲢᲝ.

ᲗᲐᲜᲐᲛᲔᲓᲠᲝᲕᲔᲝᲑᲐ ᲓᲐ ᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲐ ᲨᲔᲣᲚᲐᲛᲐᲖᲔᲑᲚᲐᲓ: ᲤᲘᲥᲠᲔᲑᲘ ᲮᲛᲐᲓᲐᲚᲚᲐ

ᲗᲐᲕᲘᲡᲣᲤᲚᲔᲑᲘᲡ ᲠᲐᲘᲜᲓᲘ

(ᲓᲐᲡᲐᲡᲠᲣᲚᲘ)

ანუ „სამუხრანო" მუხრანის ველის ტერიტორიაზე. მისი ცენტრი იყო სოფ. მუხრანი, სადაც იყო სასახლე, ციხე-გალავანი და ეკლესია.

ქართლის ერთ-ერთი უძველესი სოფელი მუხრანი მე-17 საუკუნის 70-იან წლებამდე შოისუბნად იწოდებოდა. აქ გაშლილი იყო ფართო კულტურულ-საგანმანათლებლო და ლიტერატურული მუშაობა, იქმნებოდა ისტორიული, სამეცნიერო, პოეტური ნაშრომები, ხდებოდა ძველი ხელნაწერების აღდგენა-გადაწერა.

მუხრანელ ბაგრატიონებს შორის იყვნენ სამხედრო პირები და მეცნიერები, საზოგადო მოღვაწეები და მოგზაურები, ინჟინრები და სოფლის მეურნეობის სპეციალისტები.

რევოლუციის დროს და 1921, 1924, 1937 წლებში რეპრესიების და სიღატაკის შედეგად ნიკო ბაგრატიონის ოჯახიდან 22 კაცი დაიღუპა. ვინც საზღვარგარეთ არ გამგზავრებულა, დღითიდღე უახლოვდებოდა გოლგოთას.

ყველაზე ფანტასტიკური, მოვლენათა ტრაგიზმის თვალსაზრისით საოცარი ბედი მაინც ნიკო ბაგრატიონს ერგო.

ნიკოსა და ჩემი პაპის — დავითის მამის გიორგი ბაგრატიონ-მუხრანელის გვარი არჩილ მეფისაგან მოდის. იგი იყო გენერალ ოგლობლიოს ადიუტანტი, მონაწილეობდა თურქეთის არმიის განადგურებაში. მას 13 ვაჟიშვილი და ერთადერთი ქალიშვილი ჰყავდა. თურქეთის არმიის მთავარსარდალს ზიული-ფაშას პირადი იარაღი მხოლოდ მისთვის ჩაუბარებია, როგორც ღირსეული ქართველისა და მეომრისათვის.

თავის წიგნში „ბურებთან", რომელიც შემცირებული სახით მხოლოდ 1951 წელს დაისტამბა ნიკოს მეუღლის ანა ბუჩქიაშვილის დიდი მეცადინეობით, ნიკო თავისი ოჯახური ყოფის საინტერესო დეტალებს წარმოაჩენს, გვიამბობს მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული საზოგადოების ცხოვრების შესახებ. მისი შვილიშვილის ოჯახში ვფურცლავ წიგნის პირველ ეგზემპლარს, რომელსაც ანა ბუჩქიაშვილი თეიმურაზ ჩიკვაიძეს უძღვნის.

საინტერესო ანალიზს უკეთებს ნიკო ქართველთა გარუსების იმ პოლიტიკას, რომელსაც მეფისნაცვალი მიხ. ვორონცოვი ატარებდა. ეს პოლიტიკა განსაკუთრებულად ვერაგული იყო, ვინაიდან მეფისნაცვალი, რომელსაც განათლება იტონში (ინგლისი) მიეღო და, რომელსაც კარგად ჰქონდა ათვისებული კოლონიური პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებანი, კიდევ უფრო გაწაფულად „თეთრი ხელთათმანებით" ახორციელებდა მას საქართველოში. ერთი მხრივ, იგი ნიკოლოზ პირველის ახრს იზიარებდა იმის შესახებ, რომ საქართველო რუსეთის გვირგვინის საუკეთესო მარგალიტს წარმოადგენდა, მეორე მხრივ, კი, განათლებულობის მიუხედავად, საქართველოს ეგზარხოსს „სულელი" უწოდა და სვეტიცხოველის

ᲤᲘᲥᲠᲔᲑᲘ ᲮᲛᲐᲓᲐᲚᲚᲐ

ᲛᲝᲕᲚᲔᲜᲐ

ᲙᲝᲛᲔᲜᲢᲐᲠᲘ

ᲙᲘᲠᲙᲘᲡ ᲐᲠᲔᲜᲐ

ჩვენი კეთილი

ჯამბაზები

ᲛᲘᲗᲝᲚ

ᲡᲣᲠᲐᲗᲘᲡᲗᲕᲘᲡ: ᲐᲠᲔᲜᲐᲖᲔ ᲐᲠᲘᲐᲜ ᲛᲐᲛᲐ-ᲨᲕᲘᲚᲘ — ᲒᲣᲠᲐᲛ ᲓᲐ ᲒᲘᲐ ᲜᲘᲙᲝᲚᲐᲘᲨᲕᲘᲚᲘᲔᲑᲘ.

ᲣᲜᲘᲙᲐᲚᲣᲠ ᲛᲣᲖᲔᲣᲛᲡ ᲨᲕᲔᲚᲐ ᲣᲜᲓᲐ

ᲗᲐᲕᲘᲡᲣᲤᲚᲔᲑᲘᲡ ᲠᲐᲘᲜᲓᲘ

ᲣᲑᲘᲡ ᲬᲘ�გᲜᲐᲙᲘ: 1900 ᲬᲚᲘᲡ 25 ᲘᲕᲘᲚᲘᲡ, ᲡᲐᲛᲨᲑᲐᲗᲘ.

„მთელი ღამე წვიმდა. საშინელი სინესტეა, რაც არც თუ ძალიან სასარგებლოა ჩემი ძველი ჭრილობისათვის. ჩვენ აქ ხუთიოდე ოფიცერი ვართ, სულ კი 2000 ტყვეა. ხშირად წყალი არ გვყოფნის, ისეც ხდება ხოლმე, რომ დილით პირს ვერ ვიბანთ. ჩვენს შორის ბევრი ავადმყოფია. ჰოსპიტალში ხალხი დიზენტერიითაა დაავადებული. ფული რომ მქონდეს ფიცრებს შევიძენდი და ჩემი კარვის იატაკზე დავაგებდი. ეს კუნძულზე ფუფუნებაა. დღეს ფოსტაში მივიტანე დედისადმი, თამარისადმი, ბაბო მაღალაშვილისადმი და ანიჩკა ბუჩქიაშვილისადმი მიწერილი ბარათები. რომ არ მომწყენოდა, ერთმა ოფიცერმა ციმბალა შემომიტანა. დაკვრას ვისწავლი. ეს სულიერი სიძლიერის შენარჩუნებაში დამეხმარება. დღეს ჩემს წიგნში სტატეებს ვთვლიდი, ყველა სტატეა დავითვალე, რაც 3 თვის მანძილზე დამიწერია. 20 000 ჯამოჩნდა. ამიხელ მუშაობას არ მაცლის, კარავში წვიმა ჩამოდის, ბოლომდე ატანა და ყველაფრის დაწერა ახლიდან მიხდება. ლოგინი სულ სველია...".

26 ᲘᲕᲚᲘᲡᲘ.

„მკაცრად მითვალთვალებენ. მსურს დავასრულო წიგნი, რომელიც ჩემი სიკვდილის შემთხვევაში ჩემიანებს თვალებს აუხელს და დაანახებს, თუ რამდენად უდანაშაულო ვიყავი მათ წინაშე. თუ გაქცევისას ინგლისელები შემიპყრობენ, უეჭველად დამხვრეტენ, მაგრამ სანაცვლოდ ჩემი წიგნი დარჩება, რომელიც მოუთხრობს იმის შესახებ, თუ რა იყო ჩემს ცხოვრებაში კარგი და ცუდი, რამ მაიძულა დამეტოვებინა ტფილისი და როგორ მოვხვედი ჯერ აფრიკაში, შემდეგ კი წმ. ელენეს კუნძულზე...".

ᲣᲜᲐᲰᲘᲠᲝ ᲝᲥᲝᲜᲔᲨᲘ, ᲞᲐᲢᲐᲠᲐ ᲙᲣᲜᲫᲣᲚᲖᲔ ᲨᲘᲛᲨᲘᲚᲐᲛ ᲓᲐ ᲐᲕᲐᲓᲛᲧᲝᲤᲝᲑᲐᲛ, ᲗᲐᲙᲐᲠᲐ ᲡᲘᲪᲮᲔᲛ ᲓᲐ ᲗᲐᲕᲘᲡᲣᲤᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲓᲛᲘ ᲛᲘᲬᲘᲠᲔᲚᲛᲝᲑᲐᲛ, ᲢᲧᲕᲔᲝᲑᲘᲡᲐᲓᲛᲘ ᲡᲘᲡᲢᲘᲪᲛᲐ ᲓᲐᲛᲝᲙᲘᲓᲔᲑᲣᲚᲝᲑᲐᲛ ᲕᲔᲠ ᲒᲐᲢᲔᲮᲣᲚ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲗᲐ ᲒᲝᲚᲘᲗᲘ. „ᲞᲠᲘᲖᲝᲜᲘ" ᲨᲔᲥᲛᲜᲐ, ᲠᲝᲛᲚᲘᲡ ᲛᲘᲮᲔᲓᲕᲘᲗ ᲐᲠᲔᲡ ᲐᲠᲐᲤᲠᲘᲙᲐᲨᲘ ᲒᲐᲓᲐᲮᲓᲘᲚᲘ ᲓᲐ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲝᲛᲐᲕᲚᲝᲑᲘᲡ ᲨᲔᲡᲐᲮᲔᲑ. ᲠᲐ ᲘᲪᲘᲛᲝᲓᲐ, ᲠᲝᲛ „ᲒᲐᲖᲗᲘᲡ" ᲓᲐ „ᲝᲕᲠᲘᲐ" ᲬᲘᲗᲚᲘᲡ ᲤᲔᲠᲘᲗ ᲓᲐᲬᲔᲠᲘᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲒᲐᲖᲗᲘᲡ ᲛᲘᲛᲬᲔᲠᲚᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗ. ᲘᲚᲘᲐ ᲩᲐᲕᲩᲐᲕᲐᲫᲔ ᲬᲔᲠᲓᲐ ᲛᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗ ᲓᲐᲛᲬᲔᲠᲚᲘ ᲐᲠᲘᲡ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲝᲛᲐᲕᲚᲝᲑᲘᲡ ᲨᲔᲡᲐᲮᲔᲑ. ᲠᲐ ᲘᲪᲘᲛᲝᲓᲐ, ᲠᲝᲛ ᲐᲤᲠᲘᲙᲐᲨᲘ ᲒᲐᲓᲐᲮᲓᲘᲚᲘ ᲓᲐ ᲐᲛᲘᲡ ᲛᲝᲛᲐᲕᲚᲝᲑᲘᲡ ᲨᲔᲡᲐᲮᲔᲑ. ᲠᲐ ᲘᲪᲘᲛᲝᲓᲐ, ᲠᲝᲛ ᲒᲐᲖᲗᲘᲡ ᲛᲘᲛᲬᲔᲠᲚ